

รายงานการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริม การประกอบอาชีพผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล
สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
โทร. ๐๔๓-๒๓๖๓/๙๓
www.kkpao.go.th

คำนำ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ และได้สรุปผลการติดตามโครงการดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานตามโครงการ รวมทั้งศึกษาปัญหาและข้อบกพร่องของการดำเนินงาน ตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม จึงทำการตรวจติดตามและประเมินผลโครงการ เพื่อนำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาปรับปรุง แก้ไข และวางแผน การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุด

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ ได้ทำการติดตามและประเมินผลโครงการดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งได้นำเสนอผลการติดตามและประเมินผลโครงการต่อผู้บริหารและเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้รับทราบ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารรายงานผลการติดตามและประเมินผลเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับประชาชนผู้สนใจ ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานครั้งต่อไป

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล
สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
สิงหาคม ๒๕๖๕

-๗-
สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ค
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล	๑
๑.๓ ขอบเขตการติดตามและประเมินผล	๒
๑.๔ ประโยชน์ที่ได้รับจากการติดตามและประเมินผล	๒
๑.๕ นิยามศัพท์	๒
บทที่ ๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง	๓
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	๓-๘
๒.๒ นโยบายและสวัสดิการเกี่ยวกับผู้สูงอายุของไทย	๘-๑๒
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพเสริม	๑๓-๒๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ	๒๖-๒๘
๒.๕ บทบาท อำนาจหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	๒๘-๒๙
บทที่ ๓ วิธีการติดตามและประเมินผล	๓๐
๓.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล	๓๐
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล	๓๐
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๑
๓.๔ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๓๑
๓.๖ การนำเสนอ	๓๒
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๓
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๓
๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๓
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๔-๓๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๔๐
๕.๑ วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล	๔๐
๕.๒ แนวทางและวิธีการติดตามและประเมินผล	๔๐
๕.๓ สรุปผลการติดตามและประเมินผล	๔๑-๔๓
๕.๔ ข้อเสนอแนะจากการติดตามและประเมินผล	๔๓

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม

แบบสอบถาม

บทสรุปผู้บริหาร

การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ เพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ รวมถึงส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุการติดตามและประเมินผลในครั้งนี้ เพื่อต้องการทราบผลของการดำเนินงานโครงการดังกล่าว โดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูล โดยเจาะจง จากประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ดำเนินการ ที่ได้รับประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นการติดตามและประเมินผลเชิงปริมาณ (Qualitative Research)

ดำเนินการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ - สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๕ จากสถานที่ดำเนินการจริงทำการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผลเชิงคุณภาพ เสร็จเรียบร้อยแล้ว สรุปผลการดำเนินการติดตาม ดังนี้

สรุปการติดตามและประเมินผล

๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีอำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๔

ผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสิ้น ๒๓๒ คน พบว่า เป็นหญิง จำนวน ๑๘๖ คน เป็นชาย จำนวน ๔๖ คน มีอายุอยู่ระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓๔ คน รองลงมา มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๕๙ คน และอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๓๐ คน ส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน ๒๒๑ คน ระดับการศึกษาจบ ประถมศึกษา จำนวน ๑๕๐ คน รองลงมา ระดับมัธยมต้นหรือเทียบเท่า จำนวน ๓๖ คน และระดับปวส./อนุปริญญา จำนวน ๒๒ คน อาชีพหลักเกษตรกร จำนวน ๑๖๘ คน รองลงมา รับจ้างทั่วไป ๔๙ คน ที่ยังดำเนินโครงการ จำนวน ๑๓๙ คน ไม่ดำเนินโครงการ จำนวน ๙๓ คน มีรายได้ต่อเดือน ไม่ขายทำไว้ใช้ จำนวน ๑๐๘ คน รองลงมา ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท จำนวน ๖๕ คน และต่ำกว่า ๕๐๐ บาท จำนวน ๒๗ คน ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๓ คน และมีรายได้สูงสุด ๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป มีจำนวน ๕ คน

๒. ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น(หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.20$ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๔.๐๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรก คือ มีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างครอบครัว

/ให้อบอุ่น...

ให้อบอุ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๓๖, S.D.=๐.๖๖๗) ระดับความพึงพอใจรองลงมา มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ สืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา จารีตประเพณี และภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงไว้ได้อย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D.=๐.๖๙๓) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุให้มีทักษะในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมทุกช่วงวัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D.=๐.๖๗๐) การพัฒนาคนในชุมชนและสังคมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม นำความรู้สู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ อย่างยั่งยืน ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D.=๐.๗๓๒) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D.=๐.๖๘๗) มีการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนที่สนใจ ($\bar{X}$ = ๔.๑๘, S.D.=๐.๖๙๔) มีการช่วยเสริมสร้างความรู้และอาชีพให้กับผู้สูงอายุนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D.=๐.๖๙๔) การส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคมที่ดี อันมีผลมาจากคนในชุมชน สังคม ทุกระดับให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D.=๐.๗๑๔) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของคนทุกระดับในชุมชน และสังคม เพื่อการพัฒนาคุณภาพของตนเอง สู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ ($\bar{X}$ = ๔.๑๕, S.D.=๐.๗๑๐) ส่วนข้อที่มีระดับความพึงพอใจของประชาชนอันดับสุดท้าย คือ มีการช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนในการทำกิจกรรมสร้างรายได้เหมาะสมกับวัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๔, S.D.=๐.๖๖๘) และโครงการ/กิจกรรม ที่ดำเนินไปมีความเหมาะสมต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๔, S.D.=๐.๖๘๑)

๓. ความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

ผลการติดตามและประเมินผล พบว่า ความพึงพอใจของกลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป ในการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๔ ซึ่งมีความเหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ มีความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการตลอดจนปัญหาหรือผลกระทบต่างๆ ตามรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ความคุ้มค่ากับงบประมาณ พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณ ในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โดยคิดว่าหลังการฝึกอบรมแล้วกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนสามารถต่อยอดความรู้ในการนำไปประกอบอาชีพได้จริงเพื่อผู้สูงอายุได้มีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมิพบทบท และมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมสร้างกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่มาสร้างคุณค่าความมั่นคง และศักดิ์ศรีให้กับตนเอง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกรักมีพลังในการดำรงชีวิตของตนในสังคม สามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรจัดกิจกรรมตามความสนใจหรือความถนัดของผู้สูงอายุและต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับ เพราะจะส่งผลต่อระดับความสามารถในการที่จะเรียนรู้และประสบความสำเร็จในอาชีพที่ผู้สูงอายุพึงพอใจ

๓.๒ ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุ ได้รับประโยชน์จากโครงการ ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ไปดำเนินการอบรมส่งเสริมให้ความรู้ทักษะการประกอบอาชีพให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๔

การติดตามและประเมินผลครั้งนี้เป็นการติดตามหลังดำเนินการ จากการลงพื้นที่ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอชุมแพ อำเภอน้ำพอง อำเภอโคกโพธิ์ไชย ยังดำเนินการสานต่อกิจการจากเส้นพลาสติกต่อเนื่อง มีทั้งทำใช้ในครัวเรือนทำเป็นของฝากและขายเป็นรายได้เสริมให้กับกลุ่มและครอบครัว

/ในกลุ่มผู้สูงอายุ...

ในกลุ่มผู้สูงอายุอำเภอชนบท และอำเภอเวียงใหญ่ ไม่ได้รวมกลุ่มกันหลังจากอบรมเสร็จแล้ว แต่ละคนทำตะกร้าใส่ของไว้ใช้ในครัวเรือน ในส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุ ตำบลวังหินลาด อำเภอชุมแพ ได้มีการพัฒนาและต่อยอดลายของตะกร้าให้มีลวดลายสวยงามเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า ราคาตะกร้าสานประมาณใบละ ๑๐๐ - ๓๐๐ บาท ราคาขึ้นอยู่กับลวดลายและขนาดของตะกร้า ทำตะกร้าที่บ้านตนเองทำเสร็จเอามา รวมกลุ่มกันขาย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นกลุ่มผู้สูงอายุยังคงยึดการสานตะกร้าเป็นอาชีพเสริมขายให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน และวางขายตามร้านค้าชุมชน เป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้กับครอบครัว การรวมกลุ่มผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพิ่มประสิทธิภาพทักษะอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุและครอบครัว

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการ

ผลการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๑๙$ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หัวข้อที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการโครงการอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรก คือ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรม และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๘$, S.D.=๐.๖๗๒) รองลงมา คือ มีความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D.=๐.๗๓๓) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D.=๐.๖๘๗) มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D.=๐.๖๘๓) โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับเห็นควรสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D.=๐.๖๖๘) โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D.=๐.๖๔๙) มีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๙$, S.D.=๐.๗๗๕)

๕. ข้อเสนอแนะจากการติดตามและประเมินผล

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผลจากการติดตามและประเมินผลโครงการกลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ เอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมตามความสนใจหรือความถนัดของผู้สูงอายุ และคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับด้วย เพราะจะส่งผลต่อระดับความสามารถในการที่จะเรียนรู้และประสบความสำเร็จในอาชีพที่ผู้สูงอายุพึงพอใจ สร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้สูงอายุ ที่จะต้องมีระบบการจัดการที่เชื่อมโยงกันกับการสร้างอาชีพอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ให้การสนับสนุนส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุโดยมีมาตรการปฏิบัติพื้นฐานที่สอดคล้องและเอื้อให้เกิดระบบการดำเนินงานที่ดี

๕.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการในครั้งต่อไป

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการผ่านมาสัก ๑ - ๒ ปี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในหลายๆ ด้าน เพื่อจะได้รับทราบปัญหา การวิเคราะห์ การวางแผนแนวทางแก้ปัญหา การปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานวางแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต่อไป

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามมาตรา ๑๗(๒๗) การส่งเสริมและพัฒนาคูณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสในการบริการสาธารณะและพัฒนาคูณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้กำหนดนโยบายในการบริหารราชการด้านการพัฒนาคูณภาพคนและสังคม ไว้ในนโยบายที่ ๑ โดยมีเป้าหมายจะพัฒนาคนให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีสุขภาวะดีขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และพัฒนาสังคมคนขอนแก่นให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีดุลยภาพใน ๓ ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทร สำหรับเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาขอนแก่นให้ไปสู่เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยมีแนวทางการพัฒนาคูณภาพคนทุกกลุ่มวัยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะและการดำรงชีวิต อย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเสริมสร้างศักยภาพของคนให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้สูงอายุนับเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าของคนไทย เป็นคลังสมองที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน แต่เนื่องจากเป็นผู้สูงวัย สุขภาพร่างกายจึงเสื่อมถอยลงตามวัย ซึ่งอาจเป็นภาระและเป็นปัญหาต่อสังคมเร็วกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมารวมถึงส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่างๆเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จึงได้ร่วมกับชมรมผู้สูงอายุอำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นชมรมผู้สูงอายุประจำจังหวัดขอนแก่น จัดทำโครงการอบรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพในการฝึกอาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและคนในชุมชนได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ สร้างงาน สร้างอาชีพ และก่อให้เกิดรายได้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและดำรงอยู่แบบวิถีพอเพียง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

๑. เพื่อต้องการทราบความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อผลการดำเนินงานโครงการ
๒. เพื่อต้องการทราบผลกระทบ ประโยชน์ ความคุ้มค่าที่ผู้สูงอายุได้รับจากโครงการ
๓. เพื่อต้องการทราบถึงการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในด้านการบริหารจัดการโครงการ
๔. เพื่อรับทราบปัญหา อุปสรรค แนวทางปรับปรุง แก้ไข ผลการดำเนินงานโครงการที่ดำเนินการให้ดียิ่งขึ้น

๑.๓ ขอบเขตการติดตามและประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนที่มีความสนใจในเขตพื้นที่ อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอแวงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

๑.๔ ประโยชน์ที่รับจากการติดตามและประเมินผล

๑. ทราบถึงระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินการโครงการ
๒. ทราบผลกระทบ ประโยชน์ ความคุ้มค่า การปฏิบัติงานตามโครงการ
๓. ทราบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการโครงการ
๔. ทราบปัญหา อุปสรรค ผลการดำเนินงานโครงการ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๕. ผลของการติดตามและประเมินผลโครงการ จะเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต่อไป

๑.๕ นิยามศัพท์

ประชากร หมายถึง ผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอแวงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอชุมแพ อำเภอแวงใหญ่ อำเภอชนบท อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

ส่งเสริม หมายถึง เกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุน

อาชีพผู้สูงอายุ หมายถึง อาชีพที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้และเหมาะสม ตลอดถึงการเคลื่อนไหวร่างกาย การใช้สายตา การใช้แรงงาน ให้มีความเหมาะสมและความยืดหยุ่น

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดเด่น หรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบแล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

ความคุ้มค่า หมายถึง การดำเนินการกิจของภาครัฐเพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ และมีผลประโยชน์ที่สมดุลกับทรัพยากรที่ใช้ ทั้งนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจเป็นได้ทั้งผลสำเร็จที่พึงประสงค์ และผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนและสังคม ทั้งที่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้

บทที่ ๒

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ในครั้งนี้ ได้ศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูล มาเป็นแนวทางในการติดตามและประเมินผลโครงการ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- ๒.๒ นโยบายและสวัสดิการเกี่ยวกับผู้สูงอายุของไทย
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพเสริม
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ
- ๒.๕ บทบาท อำนาจหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

คำที่ใช้เรียกบุคคลว่า คนชราหรือผู้สูงอายุนั้น โดยทั่วไปเป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลที่มีอายุมากจนหน้าตาเหี่ยวย่น การเคลื่อนไหวเชื่องช้า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, หน้า ๓๔๗) ให้ความหมายคำว่าชราว่า แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม แต่คำนี้ไม่เป็นที่นิยมเพราะ ก่อให้เกิดความหดหู่ใจ และความถดถอยสิ้นหวัง ทั้งนี้ จากผลการประชุมของ คณะผู้อาวุโส โดย พล.ต.ท.หลวงอรรถสิทธิสุนทร เป็นประธาน ได้กำหนดคำให้เรียกว่า ผู้สูงอายุ แทน ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๒ เป็นต้นมา ซึ่งคำนี้ให้ความหมายที่ยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ที่ชราภาพ เป็นผู้ที่สูงทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิ และประสบการณ์

สุรกุล เจนอบรม (๒๕๔๑, หน้า ๖ – ๗) ได้กำหนดการเป็นบุคคลสูงอายุว่า บุคคลผู้จะเข้าข่ายเป็นผู้สูงอายุ มีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกันโดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็น ผู้สูงอายุไว้ ๔ ลักษณะดังนี้

๑. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวนปี หรืออายุที่ปรากฏจริงตามปฏิทินโดยไม่นำเอาปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย

๒. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี

๓. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญา การรับรู้และเรียนรู้ที่ถดถอยลง

๔. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) จากบทบาท หน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานลดลง

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (๒๕๔๔, หน้า ๑๐ - ๑๑) ได้เสนอข้อคิดเห็น ของ บาร์โรว์ และสมิธ (Barrow & Smith, ๑๙๘๑, p. ๓๒) ว่าเป็นการยากที่จะกำหนดว่าผู้ใดชราภาพหรือสูงอายุ แต่สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้คือ

๑. ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดผู้สูงอายุ โดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากงาน เช่น ประเทศไทยกำหนดอายุวัยเกษียณอายุ เมื่ออายุครบ ๖๐ ปี แต่ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนด อายุ ๖๕ ปี เป็นต้น

๒. การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย (Body Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีรวิทยาหรือทางกายภาพบุคคลจะมีการเสื่อมสลายทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกันในวัยสูงอายุ อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย จะทำงานน้อยลงซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล บางคนอายุ ๕๐ ปี ฟันอาจจะหลุดทั้งปากแต่บางคนอายุถึง ๘๐ ปี ฟันจึงจะเริ่มหลุด เป็นต้น

๓. การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านจิตใจ (Mental Functioning) เป็นการกำหนดตามเกณฑ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การจำ การเรียนรู้ และความเสื่อมทางด้านจิตใจ สิ่งที่พบมากที่สุด chez ผู้สูงอายุคือ ความจำเริ่มเสื่อม ขาดแรงจูงใจซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลผู้สูงอายุทุกคนจะมีสภาพเช่นนี้

๔. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self - Concept) เป็นการกำหนดโดยยึดความคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง เพราะโดยปกติผู้สูงอายุมักจะเกิดความคิดว่า “ตนเองแก่ อายุมากแล้ว” และส่งผลต่อบุคลิกภาพทางกาย ความรู้สึกทางด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุนั้น ๆ ได้กำหนดขึ้น

๕. ความสามารถในการประกอบอาชีพ (Occupation) เป็นการกำหนดโดยยึดความสามารถในการประกอบอาชีพโดยใช้แนวความคิดจากการเสื่อมถอยของสภาพทางร่างกาย และจิตใจ คนทั่วไปจึงกำหนดว่า วัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพักผ่อน หยุดการประกอบอาชีพ ดังนั้น บุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุ จึงหมายถึงบุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่จะอยู่ในกำลังแรงงาน

๖. ความกดดันทางอารมณ์และความเจ็บป่วย (Coping with Stress and Illness) เป็นการกำหนดโดยยึดตามสภาพร่างกายและจิตใจ ผู้สูงอายุจะเผชิญกับสภาพโรคร้ายไข้เจ็บอยู่เสมอ เพราะ สภาพทางร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ เริ่มเสื่อมลง นอกจากนั้น ยังอาจเผชิญกับปัญหาทางด้านสังคมอื่น ๆ ทำให้เกิดความกดดันทางอารมณ์เพิ่มขึ้นอีก ส่วนมากมักพบกับผู้มีอายุระหว่าง ๖๐ - ๖๕ ปีขึ้นไป

นอกจากนั้น ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (๒๕๔๕, หน้า ๑๒ - ๑๓) ได้เสนอผลการศึกษาภาคสนามว่า การกำหนดอายุที่เรียกว่าเป็น “คนแก่” ส่วนใหญ่ระบุว่าอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป แต่บางพื้นที่มีข้อพิจารณา อื่น ๆ ประกอบ เช่น ภาวะสุขภาพ บางคนอายุประมาณ ๕๐ - ๕๕ ปี แต่มีสุขภาพไม่แข็งแรงมีโรคร้าย และทำงานไม่ไหว ผมขาว หลังโกง ก็เรียกว่า “แก่” บางคนมีหลานก็รู้สึกว่ามีอายุมากขึ้น และเริ่มลดกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจลง กลุ่มผู้สูงอายุไม่ใช่โตต่อตัวเลขอายุแต่พิจารณาตัดสินจากองค์ประกอบ เช่น สภาพร่างกาย ปวดเอว ปวดตามข้อ เดินไปไกล ๆ ไม่ไหว ทำงานหนักไม่ค่อยได้เหนื่อยง่าย ไม่มีแรง เป็นต้น

จากความหมาย ผู้สูงอายุ ที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และจิตใจไปในทางที่เสื่อมลง มีบทบาท ทางสังคม และกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง

การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ

จากการกำหนดว่า บุคคลที่อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป เป็นผู้สูงอายุ ชูศักดิ์ เวชแพทย์ (๒๕๓๑, หน้า ๒๗) ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนตะวันออก (๒๕๔๓, หน้า ๘) ได้เสนอข้อมูลขององค์การอนามัยโลก โดย อัลเฟรด เจ คาห์น (Professor Dr. Alfred J. Kahn) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย มีการแบ่งเกณฑ์ อายุตามสภาพของการมีอายุเพิ่มขึ้น ในลักษณะของการแบ่งช่วงอายุที่เหมือนกัน คือ

๑. ผู้สูงอายุ (Elderly) มีอายุระหว่าง ๖๐ - ๗๔ ปี

๒. คนชรา (Old) มีอายุระหว่าง ๗๕ - ๙๐ ปี

๓. คนชรามาก (Very Old) มีอายุ ๙๐ ปีขึ้นไป

ยูริค และคนอื่น ๆ (Yuriek, et al., ๑๙๘๐, p. ๓๑) เสนอการแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุ ตามสถาบันผู้สูงอายุแห่งชาติ (National Institute of Aging) ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (Young - old) มีอายุ ๖๐ - ๗๔ ปี

๒. กลุ่มผู้สูงอายุวัยปลาย (Old - old) มีอายุ ๗๕ ปีขึ้นไป

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคตะวันออก (๒๕๔๓, หน้า ๘) ได้เสนอข้อมูลการแบ่งช่วงอายุผู้สูงอายุของประเทศไทย ดังนี้

๑. อายุตั้งแต่ ๖๐-๖๙ ปี

๒. อายุตั้งแต่ ๗๐-๗๙ ปี

๓. อายุ ๘๐ ปีขึ้นไป

จากข้อมูลการจัดเกณฑ์ช่วงอายุของผู้สูงอายุที่นักวิชาการ องค์กร หน่วยงาน กำหนดไว้ นั้นสรุปได้ว่าการแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุค่อนข้างใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยกำหนดใช้การแบ่งช่วงอายุ แบบของประเทศไทยในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ ช่วงอายุตั้งแต่ ๖๐ - ๖๙ ปี

การเปลี่ยนแปลงวัยผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงวัยในผู้สูงอายุได้มีผู้ศึกษาและอธิบายถึงสภาพของการเปลี่ยนแปลงวัยผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเสริมโทรมของร่างกาย ทั้งนี้ วันเพ็ญ วงศ์จันทร์ (๒๕๓๙, หน้า ๑๐) ได้เสนอสภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลง ๓ ประการใหญ่ ได้แก่

๑. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จำแนกออกตามระบบของร่างกายได้ ดังนี้

๑.๑ ระบบผิวหนัง ผิวหนังบางลง เพราะเซลล์ผิวหนังมีจำนวนลดลง เซลล์ที่เหลือเจริญช้าลง อัตราการสร้างเซลล์ใหม่ลดลง

๑.๒ ระบบประสาทและระบบสัมผัส เซลล์สมอง และเซลล์ประสาท มีจำนวนลดลง ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก จำนวนและขนาดเส้นใยของเซลล์กล้ามเนื้อลดลง มีเนื้อเยื่อพังพืดเข้ามาแทนที่มากขึ้น

๑.๓ ระบบการไหลเวียนโลหิต หลอดลม ปอดมีขนาดใหญ่ขึ้น ความยืดหยุ่นของเนื้อปอดลดลง

๑.๔ ระบบทางเดินอาหาร พลังของผู้สูงอายุไม่แข็งแรง เคลือบฟันเริ่มบางลง เซลล์ สร้างฟันลดลง ฟันผุง่ายขึ้น ผู้สูงอายุไม่ค่อยมีฟันเหลือต้องใส่ฟันปลอมทำให้การเคี้ยวอาหารไม่ สะดวกต้องรับประทานอาหารอ่อนและย่อยง่าย

๑.๕ ระบบทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์ ผู้สูงอายุมีขนาดของไตลดลง การไหลเวียนโลหิตในไตลดลง ในเพศชาย ต่อมลูกหมากโตขึ้น ทำให้ปัสสาวะลำบาก ต้องถ่ายบ่อยๆ อั้นกะเพาะเล็กลง และผลิตเชื้อสุมได้น้อยลง ส่วนในเพศหญิง รังไข่จะฝ่อเล็กลง ปีกมดลูกเหี่ยว มดลูกมีขนาดเล็กลง

๑.๖ ระบบต่อมไร้ท่อ ต่อมใต้สมองจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง และทำงานลดลง ผู้สูงอายุจะเกิดอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหารและน้ำหนักลดลง

๒. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ จะมี ความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากความเสื่อม ของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย การสูญเสียบุคคลใกล้ชิด การแยกไปของสมาชิกในครอบครัว และ การหยุดจากงานที่ทำอยู่เป็นประจำ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

๓. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องประสบภาระหน้าที่และบทบาทของผู้สูงอายุจะลดลง มีข้อจำกัดทางร่างกาย ทำให้ความคล่องตัวในการคิดการกระทำ การสื่อสาร สัมพันธภาพทางสังคมมีขอบเขตจำกัด ความห่างเหินจากสังคมมี มากขึ้น ความมีเหตุผลและการคิดเป็นไปในทางลบเพราะ สังคมมักจะประเมินว่า ความสามารถในการปฏิบัติลดลงถึงแม้ว่าจะมีผู้สูงอายุบางคน

แสดงให้เห็นว่าความมียาภูมิได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินบทบาท และหน้าที่ทางสังคมก็ตามกรมการศึกษา
นอกโรงเรียน (๒๕๔๑, หน้า ๓๗ - ๓๘) ได้นำเสนอข้อมูลการเปลี่ยนแปลงวัย ของผู้สูงอายุ ดังนี้

๑. ด้านร่างกาย เซลล์ในร่างกายมนุษย์มีการเจริญและเสื่อมโทรมตลอดเวลา โดยในผู้สูงอายุมี
อัตราการเสื่อมโทรมมากกว่าการเจริญ ทั้งนี้ การเสื่อมโทรมทางจิตจะทำให้มีความรู้สึก ว่า โดดเดี่ยวอ้างว้าง

๒. ระบบหัวใจเสื่อมสภาพลงเพราะ อวัยวะในการหายใจเข้า – ออกลดความสามารถใน
การขยายตัว ปอดเสียความยืดหยุ่น กล้ามเนื้อเปลี่ยนแปลงแก๊สลดน้อยลง ปอดรับออกซิเจนได้น้อยลง

๓. ระบบการไหลเวียนเลือด หัวใจ หลอดเลือด มีเนื้อเยื่ออื่นมาแทรกมากขึ้น ทำให้การสูบฉีด
เลือดของหัวใจไม่แข็งแรงเหมือนเดิม มีปริมาณสูบฉีดลดลง หลอดเลือดแข็งตัว และแรงดัน เลือดสูงขึ้น ส่งผล
ให้เลือดไปเลี้ยงอวัยวะลดปริมาณ

๔. สติปัญญาของผู้สูงอายุสติปัญญาเริ่มเสื่อมถอย เชื่องช้า ต้องใช้เวลาในการคิด วิเคราะห์
ทบทวนนานกว่าจะตัดสินใจได้ การตอบโต้ทางความคิดไม่ฉับพลันทันที แต่มีเหตุผล และประสบการณ์เป็น
ข้อมูลพื้นฐานในการคิดและตัดสินใจ แต่บางครั้งไม่กล้าตัดสินใจอะไร

๕. การเรียนรู้ของผู้สูงอายุการเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยีใหม่ของผู้สูงอายุ เป็นไปได้ช้า
ต้องใช้เวลาเรียนรู้นานกว่าที่จะรู้ ปรับเปลี่ยนความคิด และการกระทำได้แต่การเรียนรู้ ที่มีความสอดคล้องกับ
ประสบการณ์เดิม และความรู้เดิมที่มีอยู่จะสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว

๖. พฤติกรรมและธรรมชาติของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

๖.๑ ถ้าไม่มีกิจกรรมอะไรทำ อยู่ว่าง ๆ จะรำคาญ และคิดฟุ้งซ่านหรืออาจจะบ่นพึมพำ

๖.๒ บางช่วงจะหลง ๆ ลืม ๆ

๖.๓ สายตาไม่ดี อ่านหนังสือที่มีขนาดอักษรตัวเล็กเกินไปและอ่านได้ไม่นาน

๖.๔ ชอบอ่าน ฟัง ดูข่าว ความก้าวหน้าและความเป็นไปของบ้านเมืองมากกว่าบันเทิง หรือ
ตำราวิชาการ

๖.๕ มีช่วงเวลาของความสนใจยาวนาน และมีสมาธิดี ถ้ามีความตั้งใจจะทำสิ่งใด

จากข้อมูลที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัยสูงอายุข้างต้น สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงวัยสูงอายุ เป็น
การเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเริ่มเสื่อมลงไปตาม อายุของ
ผู้สูงอายุซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ และ
สัมพันธ์ภาพทางสังคมลดลงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการเกิด ภาวะสุขภาพที่เจ็บป่วยของผู้สูงอายุหาก
ไม่มีวิธีป้องกัน และการจัดการภาวะสุขภาพที่เหมาะสม

ภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ

ภาวะสุขภาพสูงอายุ เป็นปรากฏการณ์ทางชีวภาพ และทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมทั่วไป
เมื่อสมาชิกของสังคมมีอายุมากขึ้น (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, ๒๕๓๙, หน้า ๗)

ประเวศ วะสี (๒๕๔๓, หน้า ๔) ให้ความหมายของภาวะสุขภาพผู้สูงอายุว่า เป็นสุขภาวะที่
สมบูรณ์ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่มีการ
มีเศรษฐกิจหรือปัจจัย ที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุบัติเหตุหรืออันตราย มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริม สุขภาพ คำว่าภายใน
ที่นี้หมายถึง ทางกายภาพด้วย

๒. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว มีความ เมตตาสัมพันธ์
กับความงามของสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รวมถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงไป ด้วย เพราะตราบใดที่ยังมี
ความเห็นแก่ตัวก็จะมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตไม่ได้

๓. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรมเสมอภาค มีภราดรภาพ มีสันติภาพ มีระบบการบริการที่ดี ความเป็นประชาสังคม

๔. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ (Spiritual Well-being) หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดีหรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสิ่งสูงสุด เช่น การเสียสละการมีความเมตตาการเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือการเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น ความสุขทางจิตวิญญาณเป็น ความสุขที่ไม่ระคนอยู่กับความเห็นแก่ตัว แต่เป็นสุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อนุญช้หลุดพ้นจากความมี ตัวตน (Self Transcending) จึงมีอิสรภาพมีความผ่อนคลายเบาสบาย มีความปิติแผ่ซ่าน มีความสุข อันประณีตและล้ำลึกหรือความสุขอันเป็นทิพย์ มีผลดีต่อสุขภาพทางกาย ทางจิต และทางสังคม

ภาวะสุขภาพของบุคคลประกอบด้วย ภาวะที่มีสุขภาพดี และภาวะเจ็บป่วยสลับสนุน หรือต่อเนื่องกันไป และเป็นประสบการณ์ตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การรับรู้ ของบุคคลต่อภาวะสุขภาพนั้น จะดำเนินไปตามแกนความต่อเนื่องของภาวะสุขภาพดี และภาวะ เจ็บป่วย แต่การรับรู้มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลคือ บางคนรับรู้ว่าการเจ็บป่วยเป็นสิ่ง ผิดปกติเล็กน้อยและไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การรับรู้ของบุคคลเหล่านี้ความเจ็บป่วย จึงเป็นภาวะปกติที่เกิดขึ้นในกระบวนการของการพัฒนา และการเจริญเติบโต ขณะที่บาง คนมีการรับรู้ว่าการเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่รบกวน และคุกคามต่อชีวิตอย่างมาก ทำให้สูญเสียความเป็น บุคคล ผลที่ตามมาคือ ความกลัว ความท้อแท้ การรับรู้ต่อภาวะสุขภาพของบุคคลที่แตกต่างกันนี้ มีอิทธิพลต่อการกำล้งใจในการต่อสู้ปัญหาที่เข้ามารบกวนชีวิตแตกต่างกันด้วย

ภาวะสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะพัฒนาการ โดยผู้สูงอายุจะประสบกับปัญหา สุขภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ผู้สูงอายุมีความรู้สึกสูญเสียอำนาจ บทบาท และสถานะทางสังคม มีปัญหาสุขภาพอันเนื่องมาจากความเสื่อมถอยของร่างกาย นิยาม สุขภาพจึงอาจเปลี่ยนไปตามปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ทั้งนี้ วิไลวรรณ ทองเจริญ (๒๕๓๙, หน้า ๑๑๙ - ๑๒๒) กล่าวว่า ภาวะสุขภาพดีของผู้สูงอายุ หมายถึง การมีอิสระในการปฏิบัติกิจกรรมตาม ความต้องการ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ดัชนีบ่งชี้ภาวะสุขภาพของ ผู้สูงอายุจึงประกอบด้วย การมีกำลังทำในสิ่งที่ต้องการ พึ่งพาตนเองได้ในกิจวัตรประจำวัน และ มองโลกในแง่ดี สามารถเผชิญกับความเป็นจริงและยอมรับในสิ่งที่ไม่สามารถกำจัดหรือแก้ไขได้ (ประคอง อินทรสมบัติ, ๒๕๓๙, หน้า ๒ - ๓)

กล่าวโดยสรุปว่า ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ หมายถึง สุขภาวะที่เป็นความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ

การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทางเสื่อมของผู้สูงอายุ ทำให้ประสิทธิภาพ ในการทำงาน ของร่างกายเสื่อมถอยไปด้วย เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพเพิ่มมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้โดยเฉพาะโรคเรื้อรังต่างๆ ดังที่สเปค (Speake, ๑๙๘๙, pp.๙๓ - ๑๐๐) ได้กล่าวว่าผู้สูงอายุ ร้อยละ ๘๐ จะต้องมีปัญหาทางสุขภาพอย่างน้อย ๑ อย่าง จากการศึกษาของ นาพร ชัยวรรณ, มาลินีวงศ์สิทธิ์ และจันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย (๒๕๓๒, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผู้สูงอายุทั่วประเทศ จำนวน ๓,๒๕๒ คน โดยให้ผู้สูงอายุประเมินภาวะสุขภาพของตนเองพบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาพไม่ดีถึง ร้อยละ ๔๑ และโรคที่พบบ่อยเป็นโรคเกี่ยวกับอวัยวะของการเคลื่อนไหว และรับน้ำหนัก นอกจากนั้น สมหมาย ยาสุมุท และดาริณีสุวรรณรังสี (๒๕๓๒, หน้า๗๑ - ๗๙) ได้รวบรวมสถิติข้อมูลทั่วไป และโรคผู้สูงอายุที่โรงพยาบาลลำปาง ในปีงบประมาณ ๒๕๒๔ - ๒๕๒๖ พบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุ เป็นโรคข้อกระดูกกล้ามเนื้ออักเสบ และปวดหลัง ทำให้ผู้สูงอายุขาดความกระฉับกระเฉง และความสามารถในการทำงานลดลง มีผลให้กิจกรรมที่เคยทำลดน้อยลงไปด้วย จากการที่ ความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุลดลง บลูเทอร์ (Bulter, ๑๙๘๗, pp.๒๓ - ๒๘) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการ

ปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน (Activity of Daily Living) ว่าได้นำมาใช้ ในการประเมินภาวะสุขภาพ ด้านหน้าที่ของร่างกายอย่างกว้างขวาง เพราะหากผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเอง จะมีความรู้สึกว่ามีสุขภาพดี และสิ่งชี้วัดเบื้องต้นของ ภาวะ สุขภาพความผาสุกในผู้สูงอายุ คือ ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันได้ คาฟเฟร (Caffrey,๑๙๙๐, บทคัดย่อ) ได้สำรวจกิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า กิจกรรมการเคลื่อนย้าย ได้แก่ การเดินไปวัดเพื่อถวาย อาหารพระหรือการไปปฏิบัติธรรมในวันพระและช่วงเข้าพรรษา การเดินไปซื้อของ การเตรียม อาหาร การเลี้ยงหลาน การทำความสะอาดบ้าน การซักเสื้อผ้า การรับประทานอาหาร การกางมุ้ง การเก็บมุ้งนอน การขึ้นบันได การเข้าห้องส้วม การอาบน้ำและการแต่งกายมีผลต่อภาวะสุขภาพ ของผู้สูงอายุที่ดีขึ้น นอกจากนี้ พนิษฐา พานิชชีวกุล (๒๕๓๗, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาเครื่องมือวัด คุณภาพชีวิต สำหรับผู้สูงอายุในชนบท โดยศึกษาผู้สูงอายุของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยในชั้น แรกจัดสนทนากลุ่ม เพื่อให้เข้าใจในความหมาย และองค์ประกอบคุณภาพชีวิต ตามความเป็นอยู่ ของผู้สูงอายุในชนบท พบว่า ความสามารถทางกายภาพขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการอาบน้ำการแต่งกาย ถ่ายอุจจาระปัสสาวะการลุกจากที่นอน การรับประทานอาหาร และการขึ้นลงบันได สำหรับ ความสามารถในการดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับพฤติกรรม การเดินไปซื้อของที่ร้านค้าการทำความสะอาด บ้านทำอาหารการกางมุ้งเก็บมุ้งนอน การจัดการเรื่องการปลูกผักสวนครัวและการเดินไปวัดจากหลักการ แนวทาง ข้อมูลที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกระทำกิจกรรมทางด้านร่างกายเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนา จิตใจโดยเฉพาะ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวร่างกายที่ถูกวิธีและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของ ผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณได้

๒.๒ นโยบายและสวัสดิการเกี่ยวกับผู้สูงอายุของไทย

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔)

เหตุผลของการจัดทำแผน

ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปี ขึ้นไป) ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Ageing)” อันจะมีผลต่อสภาพทางสังคม สภาวะเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศ อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

การกำหนดแผนระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมสำหรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา จึงเป็นที่ตระหนักทั้งของรัฐและประชาคมต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญในลำดับต้น ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาวิจัยต่อเนื่องการติดตามประเมินผลการปรับปรุงแผนระยะยาวด้านผู้สูงอายุเป็นระยะ ๆ ก็มีความจำเป็นเช่นเดียวกันนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ระบุในมาตรา ๕๔ และมาตรา ๘๐ ถึงภารกิจที่จะต้องมีการส่งเสริมสุขภาพ และปีพ.ศ.๒๕๔๒ ได้มีการจัดทำปฏิญญา ผู้สูงอายุไทยขึ้นอันเป็นภารกิจที่สังคม และรัฐพึงมีต่อผู้สูงอายุ โดยมีสาระสำคัญ ๙ ประการ ซึ่งจากเหตุผลข้างต้นเป็นไปเพื่อให้ถึงเป้าหมายแห่ง ความมั่นคงของสังคม

แนวคิดพื้นฐานของการจัดทำแผน

ปรัชญา

๑. การสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม
๒. ผู้สูงอายุมีคุณค่าและศักยภาพ สมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

๓. ผู้สูงอายุมีศักดิ์ศรีและสมควรดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของตนได้อย่างมีคุณภาพ ที่สมเหตุสมผล และสมวัย

๔. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคมและถึงแม้ผู้สูงอายุ จำนวนหนึ่ง จะประสบความทุกข์ยากและต้องการการเกื้อกูลจากสังคมและรัฐ แต่ก็เป็นเพียงบาง ช่วงเวลาของวัยสูงอายุ เท่านั้น

วิสัยทัศน์

“ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” โดย

๑. ประชากรผู้สูงอายุที่มีสถานภาพดี (สุขภาพดีทั้งกายและจิต ครอบครัวยุบอุ่นมีสังคมที่ดี มีหลักประกันที่มั่นคง ได้รับสวัสดิการและการบริการที่เหมาะสมอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้มีส่วนร่วม มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารอย่างต่อเนื่อง)

๒. ผู้สูงอายุที่ทุกข์ยากและต้องการการเกื้อกูล หากมีการดำเนินการที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ส่วนใหญ่ดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

๓. ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ

๔. ระบบสวัสดิการและบริการจะต้องสามารถรองรับผู้สูงอายุให้สามารถดำรงอยู่กับ ครอบครัว และชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

๕. รัฐจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบบริการ วัตถุประสงค์

๖. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อ สังคม

๗. เพื่อให้ประชากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการและมีการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

๘. เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกัน

๙. เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ

๑๐. เพื่อให้มีกรอบและแนวทางปฏิบัติสำหรับส่วนต่างๆ ในสังคมทั้งภาคประชาชน ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอย่างประสานและ สอดคล้องกัน

ยุทธศาสตร์ของแผน

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) จัดแบ่งเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ มาตรการหลัก

๑.๑ มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ

๑.๒ มาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑.๓ มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของ ผู้สูงอายุ

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุประกอบด้วย ๖ มาตรการหลัก

๒.๑ มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น

๒.๒ มาตรการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ

๒.๓ มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ ๒.๔ มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

๒.๕ มาตรการส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ

๒.๖ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ เหมาะสม และปลอดภัย

๓. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุประกอบด้วย ๔ มาตรการหลัก

๓.๑ มาตรการคุ้มครองด้านรายได้

๓.๒ มาตรการหลักประกันด้านคุณภาพ

๓.๓ มาตรการด้านครอบครัวผู้ดูแล และการคุ้มครอง

๓.๔ มาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

๔. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการ พัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุประกอบด้วย ๒ มาตรการหลัก

๔.๑ มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ

๔.๒ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

๕. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตาม ประเมินผล การดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย ๔ มาตรการหลัก

๕.๑ มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวลและพัฒนา องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

๕.๒ มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อ การกำหนดนโยบายการพัฒนาการบริการและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่าง เหมาะสม

๕.๓ มาตรการดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุ แห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

๕.๔ มาตรการพัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้เป็นระบบและทันสมัยดัชนีรวม ของยุทธศาสตร์พิจารณาจากดัชนีต่อไปนี้

๕.๔.๑ อายุคาดหวังที่ยังดูแลตนเองได้ เป้าหมายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๕.๔.๒ สัดส่วนอายุคาดหวังที่ยังดูแลตนเองได้ต่ออายุคาดหวัง เป้าหมายมีสัดส่วน ไม่ลดลง

๕.๔.๓ ดัชนีคุณภาพภาวะประชากรสูงอายุ พิจารณาจากผลรวมของดัชนีรายการมาตรการที่ คัดเลือกจำนวน ๑๒ ดัชนี เป้าหมายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อจำกัดและเงื่อนไขจำเป็นของแผนและการดำเนินการตามแผน

ข้อจำกัด

๑. ดัชนีจำนวนหนึ่งที่ได้กำหนดเพื่อใช้ในการติดตามประเมินความสำเร็จของการดำเนินการตาม แผนไม่เคยได้รับการศึกษาวิจัยมาก่อน มีความลำบากในการกำหนดเป้าหมาย เนื่องจากขาดตัวเลขขั้นต้นใน การประกอบการพิจารณา

๒. ระดับการดำเนินการ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและความร่วมมือขององค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น ชุมชน และเอกชน ยากที่จะคาดการณ์ได้ชัดเจน

๓. ภาพรวมคางทางการเมืองและการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินการตามมาตรการต่างๆ ในแผนฉบับนี้

หน่วยงานกลาง คือ สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงาน ผู้สูงอายุแห่งชาติ (กสผ.) ซึ่งประกอบด้วย ๓ ฝ่าย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวง แรงงานและสวัสดิการสังคม และสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาบางประการ เช่น ความเป็นเอกภาพและการดำเนินการตามภารกิจอย่าง ต่อเนื่องอาจจะไม่เข้มแข็งเพียงพอ

เงื่อนไขจำเป็น

๑. ต้องดำเนินการให้มีการกำหนดนิยามและเกณฑ์ ตลอดจนกระบวนการวิจัยที่ เหมาะสม
๒. คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติจะต้องดำเนินการให้เกิดการประสานงานกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙, ๑๐, ๑๑ และ ๑๒ สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุระยะยาว
๓. แผนระยะยาวฉบับนี้จะต้องได้รับการพิจารณาและปรับปรุงเป็นระยะๆ ไม่เกินทุก ๕ ปี เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์

สวัสดิการผู้สูงอายุของไทย

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ที่กำลังพิจารณากันในสภานั้นได้ มีการพิจารณาใน มาตรา ๙ (๕) อำนาจหน้าที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยกำหนดให้มีอำนาจ ในการกำหนดระเบียบการจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุ และในมาตรา ๒๒ (๒) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุน โดยกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่การอนุมัติการจ่ายเงิน เพื่อคุ้มครองการส่งเสริม การสนับสนุนและการอนุมัติ การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุ และในมาตรา ๑๑ (๑๑) เดิมเป็นข้อความว่า “การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม” นั้นให้แก้ไขว่า “การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม” เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕๓ ที่บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการสงเคราะห์ความสละดวอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

อีกนัยหนึ่ง กระบวนการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุนั้น โดยใช้ผู้สูงอายุในชุมชนเป็นฐาน โดยผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนได้แก่ องค์กรภาครัฐที่รับผิดชอบ คือกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภาคเอกชน องค์กรสาธารณะประโยชน์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ทางด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุได้เริ่มต้น อย่างเป็นทางการ เมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน (เบี้ยยังชีพ) พ.ศ. ๒๕๓๖ เพื่อให้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน เดือนละ ๒๐๐ บาท นับเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของ อปท.

ส่วนเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการถ่ายโอนภารกิจ จากกรมประชาสงเคราะห์เดิม และ อปท. ได้ยึดถือระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๘ คุณสมบัติพื้นฐานของผู้มีสิทธิ ได้รับเบี้ยยังชีพคือ ประการแรก คือ มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประการที่ สองคือ มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพหรือถูกทอดทิ้ง หรือขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูหรือไม่สามารถ ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนกว่าหรือผู้ที่มีปัญหาซ้ำซ้อน หรือผู้ที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารยากต่อการเข้าถึงบริการของรัฐ เป็นผู้ได้รับการพิจารณาก่อน ต่อมาจากมติคณะรัฐมนตรีการปรับเพิ่มเงินสงเคราะห์เพื่อการยัง

ชีพผู้สูงอายุอนุมัติเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๙ นั้น ได้ปรับเปลี่ยนเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้สูงอายุเป็นคนละ ๕๐๐ บาทต่อเดือน อีกทั้งในทางปฏิบัติ อปท. ที่มีศักยภาพทางการคลังสามารถเพิ่มจำนวนเงินต่อเดือน แต่รวมแล้วไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท เพื่อให้เพียงพอต่อสภาวะการดำรงชีพในปัจจุบัน หรืออาจเพิ่มจำนวนผู้รับเบี้ยยังชีพได้โดยใช้งบประมาณของ อปท.เอง

การจัดบริการและการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ ประชาชนและผู้สูงอายุต้องเป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการของตน ส่วนชุมชนหรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นฝ่ายสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาและการจัดบริการ ดำเนินงานต่าง ๆ ที่มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตดังกล่าว บทบาทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัจจัยความพร้อมด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมมากมาย ดังนั้น การพัฒนาบทบาทท้องถิ่นในการดูแล ผู้สูงอายุในอนาคตนั้น

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติผู้สูงอายุฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่กำลังพิจารณาในสภานี้ นั้นเน้นให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติและคณะกรรมการกองทุน และวิธีการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุเป็นรายเดือนเท่านั้น หรือ แต่กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในระดับจังหวัด หรือระดับท้องถิ่น ก็เป็นสิ่งสำคัญ และกระบวนการคัดเลือกคุณสมบัติของผู้สูงอายุที่สมควรได้รับเบี้ยยังชีพตามคำนิยามที่ว่า ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ นั้น อปท. ควรมีกระบวนการทำประชาคม โดยให้ผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนได้เสนอความคิดเห็น พร้อมทั้งกระบวนการกลั่นกรองจากคณะกรรมการอีกครั้งหนึ่งและเสนอให้ออกเป็น ระเบียบร่วมกันหรือเป็นข้อตกลงร่วมกัน หรือให้ออกเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อถือปฏิบัติร่วมกันในชุมชน จึงถือว่าเป็นสิ่งที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง อปท. ต้องให้ความสำคัญและร่วมกันหาแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุต่อไป

เบี้ยยังชีพ

โดยจัดสรรเงินเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ที่แสดงความจำนงโดยการขึ้น ทะเบียนขอรับการสงเคราะห์ สำหรับคุณสมบัติผู้มีสิทธิได้รับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ นั้นจะต้องมี และไม่มีลักษณะต้องห้าม คือมีสัญชาติไทย อายุหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป ไม่เป็นผู้ได้รับสวัสดิการ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้รับเงินบำนาญ ผู้รับเงินเบี้ยยังชีพตามระเบียบ ของกระทรวงมหาดไทย หรือ กรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ที่ได้รับเงินเดือน ค่าตอบแทน รายได้ประจำ หรือผลประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดให้เป็นประจำ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่กำลังพิจารณากันในสภานี้ ได้มีการพิจารณาใน มาตรา ๙ (๕) อำนาจหน้าที่คณะกรรมการผู้สูงอายุ แห่งชาติ โดยกำหนดให้มีอำนาจในการกำหนดระเบียบการจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนแก่ผู้สูงอายุ และในมาตรา ๒๒ (๒) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุน โดยกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ การอนุมัติการจ่ายเงินเพื่อคุ้มครองการส่งเสริม การสนับสนุนและการอนุมัติ การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็น รายเดือนแก่ผู้สูงอายุ และใน มาตรา ๑๑ (๑๑) เดิมเป็นข้อความว่า “การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความ จำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม” นั้นให้แก้ไขว่า “การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและ เป็นธรรม” เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕๓ ที่บัญญัติ ไว้ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับ สวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพเสริม

๑.๑ ความหมายของส่งเสริมอาชีพเสริม

ความหมายของอาชีพเสริมได้มีนักวิชาการให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน อิสราพันธ์ ชูชุกิ, ๒๕๔๘, หน้า ๕) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัวที่ต้องใช้ความรู้หรือทักษะฝีมือประกอบพอสมควร เช่น อาชีพทำของที่ระลึกด้วยวัสดุท้องถิ่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา เป็นต้น

ทบวงมหาวิทยาลัย (ม.ป.ป. อ้างถึงใน อิสราพันธ์ ชูชุกิ, ๒๕๔๘, หน้า ๕) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่มีลักษณะดังนี้๑) เป็นเจ้าของกิจการ ไม่เป็นลูกจ้างหรือรับเงินเดือนจาก นายจ้างแต่ได้รับค่าตอบแทนจาก ลูกค้า ๒) เจ้าของกิจการเป็นผู้ลงมือกระทำเองในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ๓) มีผู้ช่วยเหลือในการปฏิบัติงานโดยอาจได้เงินเดือนหรือค่าจ้างเป็นรายขึ้นก็ได้จำนวนเกินคนและ ใช้ทุนดำเนินการไม่เกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท

วาริถาวรรุ่งกิจ (๒๕๔๘) กล่าวว่า การประกอบอาชีพเสริม คือการประกอบกิจการงานที่ทำนอกเหนือจาก อาชีพหลัก โดยให้มาซึ่งรายได้ที่นอกเหนือจากเงินรายได้ประจำ

อิสราพันธ์ ชูชุกิ (๒๕๔๘) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง เป็นอาชีพที่ประกอบขึ้นเป็นอาชีพที่ ๒ รองจากอาชีพหลักและเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมจากงานอาชีพหลัก การประกอบอาชีพ เสริมนั้นจะต้องไม่กระทบกับงานอาชีพหลัก อาชีพเสริม นั้น จะประกอบธุรกิจ หรือกิจการในรูปแบบใดก็ได้ และจะต้องเป็นอาชีพที่เข้าไปเสริมจากรายได้หลักเท่านั้น

เกียรติศักดิ์ แก้วหาชัย (๒๕๕๑) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ชาวนาเลือกทำเพื่อให้มีรายได้นอกเหนือจากการทำอาชีพหลัก

ณัฐธรียา สุขสุวรรณพร (๒๕๕๓) กล่าวว่า อาชีพเสริม หมายถึง เป็นอาชีพที่ประกอบขึ้นเป็นอาชีพที่ ๒ รอง จากอาชีพหลัก และเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมจากงานหลัก การประกอบอาชีพเสริม นั้น จะต้องไม่กระทบกับงานอาชีพหลัก อาชีพเสริม นั้น อาจประกอบเป็นธุรกิจ หรือ กิจการในรูปแบบใดก็ได้ และจะต้องเป็นอาชีพที่มีรายได้เสริมจากรายได้หลัก

บุลมา เทน (๒๕๕๕) ให้ความหมายของอาชีพเสริม คืออาชีพหรือช่องทางสำรองอาชีพ ช่องทางทำรายได้เสริมกับอาชีพหลักอาชีพเสริมมีมากมายหลายอาชีพที่สามารถทำได้มีทั้งง่ายและยากตามแต่ละชนิดของอาชีพเสริมรายได้นั้นๆ แต่จุดประสงค์จริงๆ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม รายได้ก็คือ เงิน เพียงตัวเดียว ถ้าพึ่งอาชีพหลักบางอาชีพอาจเลี้ยงตัวเองและครอบครัวไม่พอกับ ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันหลายชีวิตจึงดิ้นรนหาช่องทางสร้างรายได้ใหม่เพิ่มเติมรายได้ประจำที่ได้รับในแต่ละเดือน ซึ่งไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายหรือค่าครองชีพในแต่ละเดือน จึงต้องการหาอาชีพเสริมกับอาชีพหลักเพื่อเพิ่มเงินในกระเป๋าในแต่ละเดือนให้มากขึ้นเพียงพอกับค่าใช้จ่ายและอาจมีเงินเหลือเก็บได้ในบางกรณีอาชีพเสริมอาจทำเงินได้มากกว่าอาชีพหลัก ๆ ที่ทำอยู่หลายเท่าตัวจน บางรายทำเป็นอาชีพหลักไปก็มี จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของอาชีพเสริมได้อาชีพเสริม เป็นอาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจในครอบครัว และเป็นอาชีพที่เพิ่มจากอาชีพที่ทำเป็นประจำอยู่แล้วเพื่อ เพิ่มรายได้ให้มากยิ่งขึ้น เป็นอาชีพที่สามารถดำเนินการได้โดยลงทุนน้อย กำลังกายค่อนข้างมาก เน้นการพึ่งตนเอง เป็นอาชีพที่เน้นความเป็นอิสระเป็นเจ้าของธุรกิจ เป็นอาชีพที่ประกอบขึ้นเป็นอาชีพที่ ๒ รองจากอาชีพหลัก และเป็นการหารายได้เพิ่มให้ เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และเป็นแหล่งรายได้เสริมเพิ่มเติมจากงานหลัก อาชีพเสริมเป็นอาชีพที่ช่องทางสำรอง เป็นช่องทางทำรายได้เสริมกับอาชีพหลัก เพื่อเป็นการหารายได้เสริมเพื่อมาจุนเจือรายได้ในครอบครัว

๑.๒ ปัจจัยที่ส่งผลถึงความสำเร็จของการประกอบส่งเสริมอาชีพเสริม

จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกอบอาชีพเสริม สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ด้านดังนี้ (Clegg & Barrow, ๑๙๘๔ อ้างถึงใน ณัฐรียา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓)

๑.๒.๑ ด้านคุณลักษณะส่วนตัว

คุณลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะส่วนตัว เป็นปัจจัยภายในตัวเองของ ผู้ประกอบอาชีพ ที่จะส่งผล ต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ โดยคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพอิสระ นั้น ประกอบด้วย คุณสมบัติที่จำเป็น ๑๒ ประการ คือ

- ๑) มีแรงจูงใจ
- ๒) มีความคิดริเริ่ม
- ๓) รู้จักถอยเพื่อที่จะสู้
- ๔) มีความสามารถที่จะทำอะไรให้ได้
- ๕) มีความอดทน
- ๖) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- ๗) มีความมั่นคงทางอารมณ์
- ๘) มีความสามารถในการเข้ากับผู้อื่น
- ๙) มีความไวในความเข้าใจและ วินิจฉัยสิ่งต่างๆ
- ๑๐) มีความละเอียด
- ๑๑) มีความสามารถในการเขียนและพูด
- ๑๒) มีร่างกาย และแรงใจ

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (๒๕๓๕ อ้างถึงใน ณัฐรียา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) กล่าวถึง ในด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ประกอบอาชีพนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ทักษะใน การประกอบอาชีพได้แก่

- ๑) ความรู้พื้นฐานในด้านเทคนิควิธีการของการประกอบอาชีพอิสระแต่ละอาชีพ
- ๒) ความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ๓) ความรู้พื้นฐานในการทำธุรกิจ
- ๔) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนในการริเริ่มประกอบอาชีพอิสระ
- ๕) ทักษะในการทำงานและ ติดต่อกับคนทั้งลูกจ้างและลูกค้า
- ๖) ทักษะในการผลิตการขาย หรือการบริการ
- ๗) ทักษะในการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพ

อิสระ

๘) ประสบการณ์ทำงานส่วนสำนักงานจัดหางาน จังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ ส่งผลถึงความสำเร็จของการประกอบอาชีพเสริม ดังนี้

๑) กล้าเสี่ยง อาชีพอิสระ เป็นการประกอบธุรกิจส่วนตัวจึงต้องมีการลงทุน ในขณะที่ถ้าเป็นลูกจ้างไม่ต้องลงทุนอะไร ซึ่งการลงทุนย่อมมีความ เสี่ยง เพราะไม่รู้ว่าผลลัพธ์จะออกมาอย่างไร ดังนั้น ก่อนที่จะตกลงใจประกอบอาชีพใดจึงต้องพิจารณาวิเคราะห์ และไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน

๒) ความคิดสร้างสรรค์การประกอบอาชีพอิสระมิได้ยึดติดกับรูปแบบใด ๆ เนื่องจากผู้ประกอบอาชีพอิสระต้องเป็นนายของตนเอง ดังนั้น ในการปรับปรุงสินค้าหรือบริการ สามารถทำได้ อย่างมีอิสระ เพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรในการดำเนินธุรกิจ

๓) ความเชื่อมั่นในตนเองผู้ประกอบการอาชีพอิสระจะต้องมีความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจการของตนเองให้อยู่รอด และฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

๔) ความอดทนการดำเนินธุรกิจย่อมมีกำไรและขาดทุน โดยเฉพาะเมื่อเริ่มประกอบการอาจต้องประสบปัญหาและอุปสรรคบ้าง ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดา ผู้ประกอบการจึงต้องพร้อมที่จะยอมรับข้อผิดพลาดและนำมาแก้ไขด้วยความอดทนไม่ท้อถอย

๕) การมีวินัยในตนเองการประสบความสำเร็จในอาชีพซึ่งเราเป็นเจ้าของกิจการเองจำเป็นต้องมีวินัย มีกฎระเบียบ การทำงาน สม่าเสมอมีเช่นนั้นอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ

๖) มีทัศนคติที่ดีต่อ อาชีพ ไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานที่มีเกียรติหรือไม่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระจะต้องรักในงานที่ทำและ ให้เกียรติกับงานนั้นๆ เสมอ

๗) มีความรอบรู้ การประกอบอาชีพอิสระ จะต้องรับรู้ข่าวสารอยู่เสมอ เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก ประโยชน์ของ การรับรู้ข่าวสารจะทำให้สามารถปรับปรุงธุรกิจของตนเองให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาผลที่ได้คือ กำไร นั่นเอง

๘) มีมนุษยสัมพันธ์ การประกอบอาชีพอิสระจะต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดี เพื่อผลประโยชน์ในธุรกิจของ ตนเองไม่ว่าจะเป็นลูกค้า บุคคลรอบข้างหรือคู่แข่งชั้นก็ตาม เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีจะทำให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานอย่างยิ่ง

๙) มีความซื่อสัตย์ ผู้ประกอบอาชีพอิสระจะต้องมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อลูกค้าการ บริหารลูกค้าให้เกิดความประทับใจในการขายสินค้าหรือบริการและกลับมาใช้บริการอีกเป็นหัวใจสูงสุดเพื่อ ผลประโยชน์ต่อธุรกิจและต่อ ตนเองในที่สุด

๑๐) มีความรู้พื้นฐานในการเริ่มทำธุรกิจ การที่จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เราควรได้รู้จักสิ่งที่ทำอย่างน้อยให้รู้ว่าทำจากอะไร ชื่อวัตถุดิบจากไหน ตลาดอยู่แหล่งใด และหากต้องการ ทราบ ข้อมูลเพิ่มเติมจำได้จากที่ไหน

๑๑) มีการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับ การประกอบอาชีพอิสระ เมื่อมี ความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพอิสระแล้วอีกทั้งยังต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการประกอบ อาชีพนั้น ๆ เช่น หากเป็นช่างเสริมสวยก็ต้องพัฒนาตนเองให้ดูสวยงาม เมื่อลูกค้าเห็นจะได้ดูน่าเชื่อถือหรือหาก เลือกที่จะขายอาหารผู้ขายก็ควรแต่งตัวให้ดูสะอาด ไม่สูบบุหรี่ขณะทำอาหาร เป็นต้น (สำนักงานจัดหางานจังหวัด เชียงใหม่, ๒๕๕๕)

๑.๒.๒ ด้านครอบครัว

ปัจจัยด้านครอบครัวมีความสำคัญกับทุกขั้นตอนของการประกอบอาชีพเสริม สถาบันทางสังคม ที่คอยช่วยเหลือและผลักดันการเข้าสู่อาชีพอิสระได้แก่ ๔ สถาบัน คือสถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันภาครัฐบาล และสถาบันเอกชน โดยสำหรับสถาบันครอบครัว นั้น มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ โดยเป็นภูมิหลังทางครอบครัวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและค่านิยมของสมาชิก หากครอบครัวประกอบธุรกิจก็จะปลูกฝังให้สมาชิก เป็นผู้สืบทอดกิจการ หรือ ถ้าครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ก็จะเป็นแรงผลักดันให้สมาชิกรู้จักขวนขวาย และพยายามหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

๑.๒.๓ ด้านสถานศึกษา

ปัจจุบันด้านสถานศึกษามีส่วนสำคัญในการช่วยให้บุคคลมีโอกาสเลือกที่จะประกอบ อาชีพเสริมต่างๆ ว่าจะเป็นการเลือกอาชีพหลัก หรืออาชีพเสริมช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสทราบ ถึงความต้องการความชอบของตนเองโดยเฉพาะการได้รับการศึกษาในวิชาแนะแนว จะทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการประกอบ

อาชีพได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังทำให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงคุณค่า ในตนเอง การพัฒนาความรู้ความสามารถของ ตนเอง และการวางแผน อนาคต

๑.๒.๔ ด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม นี้มีผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี เช่น การขยายตัวของตลาด ค่านิยมหรือกระแสนิยม ของกลุ่มลูกค้า นโยบายการส่งเสริม ของภาครัฐ การนำวิทยาการสมัยใหม่มาช่วยในการบริหารจัดการ เป็นต้น

นอกจากนี้ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (๒๕๓๕ อ้างถึงใน ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) ได้ศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ พบว่า ผู้ที่มีรูปแบบในการเข้าสู่การประกอบ อาชีพอิสระนั้นจะ ได้รับอิทธิพลจาก การประกอบอาชีพของบิดามารดา สามีหรือภรรยา คนใกล้เคียง ที่ประสบความสำเร็จ และทดลองทำหลายอาชีพ โดยมีเหตุผลและแรงจูงใจ ดังนี้

๑. บิดามารดาหรือสามีภรรยาทำมาก่อน
๒. รายได้เต็มมองเห็นช่องทางในการยกฐานะ ตนเองได้
๓. ได้ประสบการณืตอนเป็นลูกจ้าง
๔. เรียนมาโดยตรง
๕. ไม่ชอบการเป็นลูกน้อง ชอบความเป็นอิสระ
๖. มีบุคคลมาชักชวนแนะนำและให้การสนับสนุน

ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร (๒๕๕๓) สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพเสริมว่า การประกอบ อาชีพเสริมของแต่ละบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นฐานครอบครัวหรืออาชีพของ บรรพบุรุษ ความต้องการ ความก้าวหน้า ความต้องการด้านผลตอบแทนการมีความรู้หรือทักษะหรือ เป็นสิ่งที่ตนเองสนใจ การชอบความ เป็นอิสระในการทำงาน และมีคนชักชวนหรือสนับสนุน

๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการทางอาชีพ

ฮอปพอก (Hoppock, ๑๙๓๕ อ้างถึงใน ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) ได้กล่าวถึงทฤษฎี การพัฒนาอาชีพ (Hoppock Composite Theory) ว่าการพัฒนาอาชีพเริ่มจากการที่บุคคลเริ่ม ตระหนักว่า มี อาชีพบางชนิดที่จะทำให้เขาได้รับความพึงพอใจ และสามารถตอบสนอง ความต้องการของเขาได้ โดยกล่าวว่า “การเลือกอาชีพจริงๆ เรา ทุกคนมีความรู้สึกเกี่ยวกับ ความต้องการในอาชีพใดอาชีพหนึ่งมานานแล้ว และทัศนคติต่ออาชีพบางชนิดนี้จะเป็น ผลต่อทิศ ทางการเลือกอาชีพของเราภายหลัง”

สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๑ ก) การพัฒนาอาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพ ที่มีการพัฒนา สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าอยู่ตลอดเวลาโดยมีส่วนร่วม ครองตลาดได้ ตามต้องการของผู้ผลิต แสดงถึงความมั่นคงในอาชีพ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๑ ข) การพัฒนา อาชีพ หมายถึงการประกอบ อาชีพ ที่มีการพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าอยู่ ตลอดเวลาโดยมีส่วนร่วมครองตลาดได้ตามความต้องการของผู้ผลิต แสดงถึงความมั่นคงในอาชีพ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับ ศักยภาพของ ผู้ผลิต ดังนั้น การพัฒนา ศักยภาพเป็นความจำเป็นและสำคัญมากในการพัฒนาอาชีพ หรือ พัฒนา ธุรกิจโดยการนำเอาความสามารถออกมา ใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อการประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม

โทลเบิร์ต (Tolbert, ๑๙๘๐, p. ๓๑ อ้างถึงใน ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) ระบุว่า การพัฒนาทางอาชีพ หมายถึง กระบวนการที่ต่อเนื่องของชีวิตบุคคล ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนา ค่านิยม ทางอาชีพ การประมวลความคิด เกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางอาชีพการเรียนรู้ เกี่ยวกับโอกาสทางอาชีพ และการได้ทดลอง สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การเรียนรู้ เกี่ยวกับโอกาส ทางอาชีพ และการได้ทดลอง

สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การประกอบอาชีพ เช่น การทำงาน ครึ่งเวลาหรือเต็มเวลา และการพักผ่อน จากการทำงาน เป็นต้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (๒๕๓๕ อ้างถึงใน ธิชาติ ยัตติสาร, ๒๕๕๑) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาอาชีพว่า หมายถึงกระบวนการพัฒนาความเชื่อ ค่านิยม ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ตลาดจน ความรอบรู้ ที่เกี่ยวกับ โลกอาชีพ ซึ่งการพัฒนาบุคคลในด้านอาชีพจึงเกี่ยวข้อง กับการที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพ ตลอดจนการตั้งจุดมุ่งหมายของชีวิตและการทำงาน

สมิต สัทธุมกร (๒๕๓๘ อ้างถึงใน ธิชาติ ยัตติสาร, ๒๕๕๑) กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาอาชีพว่าเป็นกิจกรรม ทางการบริหารงานบุคคลเพื่อการดำเนินงานให้พนักงานที่มีความสามารถสูงให้ได้รับ การพัฒนา ให้เจริญก้าวหน้าด้วยการจัดทำแผนเกี่ยวกับหน้าที่งาน และการจัดการเกี่ยวกับหน้าที่การงาน

ทง ทวงเติม (๒๕๓๘ อ้างถึงใน ธิชาติ ยัตติสาร, ๒๕๕๑) กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาอาชีพว่าเป็น กระบวนการพัฒนาความก้าวหน้าของพนักงานตามสายอาชีพงานเดิม เพื่อให้พนักงานประสบความสำเร็จก้าวหน้า และองค์กรได้รับประโยชน์จากทรัพยากรบุคคลสูงสุด

ธิชาติ ยัตติสาร (๒๕๕๑) ได้กล่าวถึงการพัฒนาอาชีพว่า หมายถึง กระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาอาชีพของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการและพัฒนาตนเองจนประสบ ความสำเร็จ ในงานอาชีพให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลในการเลื่อน ตำแหน่งแต่งตั้งรวมทั้งการที่ บุคคลรู้จักตนเองว่ามีความถนัด ความสามารถด้านใด สามารถเลือกทำงานในสิ่งที่ตนมีทักษะมีความรู้ ความสามารถตรงตามความถนัดความต้องการ ของตนเองเพื่อ ความมั่นคงก้าวหน้าในอาชีพและมีผลตอบแทน ที่เหมาะสมความพึงพอใจของตน มีความอดทน ซื่อสัตย์ มีคุณธรรมในอาชีพ ที่ปฏิบัติอยู่ รับผิดชอบในงานที่ทำ ทั้งยังรู้จักแสวงหา ความรู้ และทักษะ มีการพัฒนา ฝีมือแรงงานโดยการฝึกฝนอบรมเทคนิคในการทำงาน ให้ทันโลก เหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอก็จะช่วยให้องค์กร นั้น อยู่ได้โดยมีอ่อนจุดแข็งขององค์กรมาปรับใช้ให้เกิด ประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงจะช่วยให้การทำงานใน อาชีพนั้นประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ทำให้การทำงานในองค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็น รูปธรรม

ซูเปอร์ (Super, ๑๙๕๗, pp. ๙๙ - ๑๐๘ อ้างถึงใน ญัฐอริยา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) ได้ศึกษา ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ ว่าการเลือกอาชีพและสรุปรวบรวมตั้งเป็น ทฤษฎีการเลือกอาชีพขึ้น โดยใช้ชื่อทฤษฎีว่า “ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ” (Theory of Vocational Development) ซูเปอร์ใช้คำว่า “การพัฒนา” ก็นความหมายกว้าง ซึ่ง รวมถึงความชอบ การเลือกการพิจารณาตัดสินใจ และการเข้าประกอบ อาชีพ และเกี่ยวข้องกับ ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ความรู้รากฐานเบื้องต้นของทฤษฎีมีอยู่ ๑๒ ประการ คือ

๑. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ทฤษฎีของความแตกต่าง ระหว่าง บุคคลเป็นหลักสำคัญ ทั้งด้านที่เกี่ยวกับการศึกษาและจิตวิทยาทางอาชีพ เพราะบุคคลย่อม แตกต่างกันทั้งใน ด้านความสามารถความสนใจและบุคลิกภาพ ดังนั้น การเลือกอาชีพของบุคคลก็ควรต้องคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล

๒. ความสามารถหลายๆ อย่างในตัวบุคคล (Multipotentiality) บุคคลแต่ละคนมีขีด ความสามารถประจำตัวของแต่ละบุคคล ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในงานอย่างใด อย่างหนึ่ง หรือพอใจใน งานอย่างใดอย่างหนึ่งการที่จะนำเอาคนหนึ่งไปเปรียบกับอีกคน หนึ่งไม่ได้ทุกคนจะ มีความสามารถเฉพาะตัว แต่มีคนละอย่าง

๓. กระบวนการของความสามารถในอาชีพ (Occupational Ability Patterns) อาชีพแต่ละอาชีพ มีกระบวนการของความสามารถเฉพาะของแต่ละอาชีพ เช่น ความสามารถความ สนใจและ บุคลิกภาพ นั่นคือ อาชีพหนึ่ง ๆ ก็ ต้องการบุคคลที่มีความสามารถความสนใจและบุคลิกภาพต่าง ไปจากอีกอาชีพหนึ่ง

๔. การเลียนแบบบทบาทของรูปแบบ (Identification and Role of Models) บุคคล ส่วนมาก จะเลียนแบบบิดามารดาหรือบุคคลอื่น ในด้านการประกอบอาชีพ วัยรุ่นจะสนใจ โดยการเลียนแบบอาชีพจาก ผู้ใหญ่ ดังนั้นผู้ใหญ่ก็ควรจะเป็นรูปแบบที่ดีให้แก่เด็ก

๕. ความต่อเนื่องของการตัดสินใจเลือกจะต้องจัดให้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuous Process) ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่หรือ ทำงานอยู่ย่อมเปลี่ยนแปลงไป ตามกาลเวลาและประสบการณ์ดังนั้น การเลือกและการตัดสินใจก็ต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไป

๖. ช่วงของชีวิต (Life Stage) กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องตาม ช่วงชีวิตของ บุคคล ซึ่ง แบ่งออกเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

๖.๑ ขั้นของการเจริญเติบโต (Growth Stage) เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ ๑๔ เป็น ระยะที่ เด็กกำลังเจริญเติบโต

๖.๒ ขั้นของการสำรวจ (Exploration Stage) ระหว่างอายุ ๑๔ - ๒๕ ปีเป็นช่วงที่บุคคล พยายามทำความเข้าใจตนเอง ทดลองสวมบทบาทของผู้ใหญ่ เช่น การการคุ้การหาอาชีพ และการหา ตำแหน่งในสังคม

๖.๓ ขั้นของการสร้างหลักฐาน (Establishment Stage) ระหว่างอายุ ๒๕ - ๔๕ ปีเป็นช่วงที่ บุคคลคิดมีครอบครัว มีบทบาทในสังคม มีอาชีพแน่นอน มีงานทำมั่นคงและมีบ้านอยู่อาศัย

๖.๔ ขั้นของชีวิตมั่นคง (Maintenance Stage) ระหว่างอายุ ๔๕ - ๖๕ ปีเป็นช่วง ที่เห็น ความสำคัญของครอบครัว พยายามที่จะมีหน้าตา หาความก้าวหน้าในการทำงาน

๖.๕ ขั้นของความเสื่อม (Decline Sage) ตั้งแต่อายุ ๖๕ ปีถึงตายเป็นช่วงที่ทำงานน้อย และ มีความรับผิดชอบน้อยและมีบทบาทในสังคมน้อย

๗. กระบวนการของอาชีพ (Career Patterns) กระบวนการของอาชีพขึ้นอยู่กับระดับสังคม เศรษฐกิจ และโอกาส ซึ่งกระบวนการของอาชีพนี้ได้แก่ ระดับสูงต่ำของอาชีพ ความถี่ในการเปลี่ยนงาน อาชีพบางอย่างทำให้ เปลี่ยนงานบ่อยแต่อาชีพบางอย่างก็ไม่ต้องเปลี่ยนงานบ่อย ๆ

๘. การพัฒนาอาชีพควรได้รับการแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพ อย่าง เหมาะสม โดยการให้ทดลองฝึกงานบ้างตามโอกาสอันควร

๙. การพัฒนาอาชีพเป็นผลของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (Development of The Result of Interaction) สิ่งแวดล้อม ได้แก่การอบรมเลี้ยงดูจากบ้านการได้รับการ ศึกษาจากโรงเรียน และจาก สังคม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยประเมินแปลความหมาย ข้อมูลเกี่ยวกับ อาชีพและ ทดลองวางแผนเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อให้ เกิดความเข้าใจตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นการสร้าง ความคิดเกี่ยวกับตนเอง เช่น รู้จักความสนใจรู้จักความถนัด และ ความสามารถของตนเอง ที่จะ เป็นไปได้จริง

๑๐. การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการประกอบอาชีพ (The Dynamics of Career Patterns) กระบวนการ ประกอบอาชีพนี้ขึ้นอยู่กับระดับสังคม เศรษฐกิจของบิดามารดา สติปัญญา ความสามารถและ ความสนใจของบุคคล ซึ่งไม่คงที่ เช่นเดียวกับการพัฒนาของบุคคลตามช่วงของ การเจริญเติบโต (The Growth Stage) และระยะต้นของ ช่วงการสำรวจ(The Early Exploration Stage) บุคคลจะมีความเข้าใจเพียง เล็กน้อยต่อกระบวนการ พัฒนาอาชีพ แต่ความเข้าใจอันเล็กน้อยนี้จะมีประโยชน์สำหรับกระบวนการประกอบ

อาชีพ ในช่วงของการเจริญเติบโตระยะ สุดท้ายของ การสำรวจ(Late Exploratory Stage) การสร้างหลักฐาน (Establishment Stage) และขั้นของชีวิตที่ มั่นคง(Maintenance Stage)

๑๑. ความพอใจในงานขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตำแหน่งและ บทบาทของ บุคคล (Job Satisfaction: Individual Differences, Status and Role) บุคคลจะพึงพอใจในงาน ถ้างานนั้นไปกับ วิถีชีวิตความสามารถและการได้สวมบทบาทตามบุคคล นั้นต้องการระดับของ ความพอใจขึ้นอยู่กับระดับของ การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับตนเองของบุคคล

๑๒. งานคือวิถีทางของชีวิต (Work is a Way of Life) งานเป็นวิถีทางแห่งชีวิตของ บุคคล ได้ค้นพบ ทางออกที่ใช้แสดงความสามารถความสนใจ บุคลิกภาพ ค่านิยมของ บุคคลนั้น ๆ และ ความสามารถ กระทำได้ตามบทบาทที่บุคคลนั้นเลือกสรรแล้ว

นอกจากนั้น ซูเปอร์ (Super, ๑๙๕๗, หน้า ๑๘๕-๑๙๐ อ้างถึงใน ณัฐริยา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) ยังได้เสนอหลักเกี่ยวกับการพัฒนาทางอาชีพไว้ดังนี้

๑. การพัฒนาทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มสนใจเลือกอาชีพ ไปจนถึงประกอบ อาชีพได้อย่างมั่นคงเป็นระยะเวลานาน

๒. การพัฒนาทางอาชีพ เป็นขั้นตอน และมีระเบียบแบบแผน

๓. บุคคลจะมองเห็นความจริงเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมากขึ้น เมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นนับตั้งแต่ วัยรุ่น จนถึงวัยผู้ใหญ่

๔. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง เริ่มตั้งแต่อ่อนวัยรุ่น และเข้าใจชัดเจนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น

๕. วิธีและอัตราการเคลื่อนไหวของแต่ละบุคคลจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่ง มีความสัมพันธ์ กับ สถิติปัญหา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของบิดามารดาความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ ทักษะการ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

๖. ความพอใจในงานและชีวิตขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของความสามารถความสนใจ ค่านิยม และบุคลิกภาพในงานอาชีพ

๗. บุคคลจะเลียนแบบจากบิดามารดาโดยทางอ้อม ซึ่งมีบทบาทต่อการเลือกอาชีพด้วย

๘. การพัฒนาทางอาชีพดำเนินไปตลอดเวลา

๙. คุณสมบัติของบุคคลหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับอาชีพหนึ่ง กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, ๑๙๗๔, pp. ๓๗-๔๐ อ้างถึงใน ณัฐริยา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) แบ่งช่วงการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น ๓ ระยะ คือ

๑. ระยะเพ้อฝัน (Fantasy Period) คือระยะที่เด็กมีอายุ ๐ - ๑๐ ปีเป็นช่วงวัยเด็ก ตอนต้นถึง ๑๐ ปีเป็นระยะที่ เด็กคิดฝันเอาเองว่าโตขึ้นจะประกอบอาชีพอะไรโดยความคิดนี้อาจได้รับ อิทธิพลมาจาก โทรทัศน์ผู้ปกครองและสื่อ ต่าง ๆ เช่น เด็กอาจเพ้อฝัน จะเป็นทหาร ตำรวจแพทย์พยาบาลวิศวกรโดยที่มิได้ คำนึงถึงข้อเท็จจริงว่าจะเป็นไปได้ หรือไม่แต่เป็นสิ่งที่ฝัน เนื่องจาก ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเอง

๒. ระยะการเปลี่ยนแปลง (Tentative Period) คือระยะที่เด็กมีอายุระหว่าง ๑๑ - ๑๗ ปี เป็นระยะเวลาการ เลือกอาชีพแต่ก็ยังไม่ตกลงใจแน่นอน เริ่มจากการที่เด็กสังเกต พบว่า มีกิจกรรมบาง ชนิดที่ เขาสนใจและชอบ มากกว่ากิจกรรมอื่น ต่อมาก็เริ่มรู้สึกว่าเขา ทำกิจกรรมที่สนใจได้ดีกว่า กิจกรรมชนิดอื่น การเลือกอาชีพในระยะนี้ การตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกที่ยึดองค์ประกอบ เกี่ยวกับตนเองเช่นค่านึงถึงความ สนใจความสามารถความถนัด ค่านิยมของตนเอง ช่วงนี้แบ่งระยะ การเปลี่ยนแปลงออกเป็น ๔ ขั้นย่อยคือ

๒.๑ ขั้นความสนใจ (Interest Stage) เป็นช่วงของเด็กวัยระหว่างอายุ ๑๑ - ๑๒ ปี เด็กจะเลือกอาชีพตามความสนใจ ซึ่งส่วนมากจะสัมพันธ์กับความปรารถนาในระยะเพ้อฝัน อาจตั้งคำถามว่า สนใจอาชีพอะไร หรืออยากทำงานอะไร

๒.๒ ขั้นคำนึงถึงความสามารถ (Capacity Stage) เป็นช่วงของเด็กอายุระหว่าง ๑๓-๑๔ ปี จะเลือกอาชีพ โดยคำนึงถึงความสามารถโดยการประเมินความสามารถ ตนเองว่าสามารถทำอะไรได้ดีกว่าผู้อื่น บ้างเพราะเริ่ม เรียนรู้ว่าการเลือกที่อาศัยความสนใจอย่างเดียวยาจผิดพลาดได้

๒.๓ ขั้นคำนึงถึงค่านิยม (Value Stage) เป็นช่วงของเด็กอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๖ ปีซึ่งจะเริ่มรู้ถึงค่านิยม และสังเกตว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขา สิ่งที่เขาต้องการคือเงิน เกียรติยศ โอกาสในการ แสดงความคิดสร้างสรรค์ ค่านิยมเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพของเขา

๒.๔ ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transition Stage) เด็กอายุ ๑๗ ปีจะเริ่มรู้จักพิจารณาจาก ข้อเท็จจริง มีการนำเอาความสนใจความสามารถและค่านิยมของตนเองมา พิจารณาเลือกอาชีพ มีการวางแผน บ้างแต่ยังไม่เป็นการ ตัดสินใจที่แน่นอน

๓. ระยะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (Realistic Period) เป็นระยะของเด็กที่มีอายุระหว่าง ๑๗ - ๒๐ ปี ซึ่งเป็นระยะที่เด็กพิจารณาตนเองและอาชีพประกอบกัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ จะเป็นการพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงระยะนี้เป็นระยะแสวงหาข้อเท็จจริงจาก อาชีพต่าง ๆ อันเป็น ประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือก อาชีพให้เป็นไป อย่างถูกต้องโดยคำนึงถึง โอกาสข้อจำกัดและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ระยะนี้แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นย่อยคือ

๓.๑ ขั้นสำรวจอาชีพ (Exploration) เป็นขั้นที่บุคคลจะสำรวจว่าอาชีพใดจะเหมาะกับ เขาบ้างเด็กจะมี การประเมินตนเองในพฤติกรรมทางอาชีพของเขาอย่าง ใกล้เคียงกับความเป็นจริง มากขึ้น

๓.๒ ขั้นรวมตัวของความคิดที่จะเลือกอาชีพ (Specification Stage) เด็กจะตัดสินใจ เลือกอาชีพที่ เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ไม่ใช่เป็นการคิดกว้าง ๆ ลอย ๆ เท่านั้นว่าจะประกอบ อาชีพใด เช่น ไม่ใช่ บอกเพียงแค่ว่าจะเรียน วิชาทางการศึกษาแต่จะเน้นชัดไปว่าเป็นสาขาอะไรเช่น สาขา เกษตรกรรม เป็นต้น

๓.๓ ขั้นตัดสินใจเลือกอาชีพ (Specification Stage) เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการ เลือกอาชีพในขั้น นี้บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงอาชีพเดียวเช่น วิศวกร หรือ ทันตแพทย์

กินซเบิร์ก (Ginzberg, ๑๙๗๔ อ้างถึงใน จิรนนท์ ไวยศรีแสง, ๒๕๕๒) ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาอาชีพ ของตั้งแต่ระยะเพื่อผ่นจนถึงขั้นสุดท้าย ของระยะเลือกอาชีพตาม ความเป็นจริง กิน เวลาประมาณ ๑๐ ถึง ๑๕ ปี ทุก ระยะและทุกขั้นตอนของการเลือกอาชีพดังกล่าว (Ginzberg and Associates) ตระหนักได้ว่าได้เป็นไปได้ โดยประมาณเท่านั้นทั้งนี้ก็เพราะสังคม ทุกสังคมในปัจจุบันมีความ สับสนมากขึ้น และก็มีอาชีพเพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก และนอกจากนั้น บุคคลแต่ละคนยังมีความแตกต่างกันมาก ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม สภาพร่างกาย และจิตใจอีกด้วย สสำรวจได้พบว่า ขั้นทั้งสามที่เกิดกับบุคคลนั้น เร็วกว่าที่ Ginzberg and Associates ได้กล่าวไว้ใน แนวคิด Ginzberg and Associates จึงนับว่ามีประโยชน์ ต่อการแนะแนวอาชีพโดยเฉพาะการช่วยแนะแนวได้ตระหนักว่า การตัดสินใจ เลือกอาชีพของบุคคลไม่ได้ทำได้ ช่วยระยะเวลาอันสั้น แต่จะต้องเป็นกระบวนการที่ใช้เวลายาวนาน

ทฤษฎีนี้ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากทฤษฎีของซูเปอร์ และ กินซ์เบิร์ก (Super & Ginzberg) ไทด์แมน และ โอฮารา (Tideman & O'Hara, ๑๙๖๓ อ้างถึงใน ณัฐริยา สุขสุวรรณพร, ๑๙ ๒๕๕๓) ได้แบ่ง ขั้นตอนต่าง ๆ ตามทฤษฎีเช่นเดียวกัน เพียงแต่ได้เพิ่มเติมให้ละเอียด ให้ชัดเจน และ เน้นเรื่องของการ ตัดสินใจว่าสิ่งสำคัญสำหรับพัฒนาการ ด้านอาชีพทำให้บางครั้งทฤษฎีนี้มีชื่อ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า A decision Making and Adjustment Theory of Vocational Development

ไทด์แมน และโอฮารา (Tideman & O'Hara, ๑๙๖๓ อ้างถึงใน ณัฐริยา สุขสุวรรณพร, ๒๕๕๓) มองเรื่องของการพัฒนาการอาชีพว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้การทำงานเป็นวิธีการแสดงออก ทางบุคลิกภาพ และเป็นการปรับตัวทางสังคม การแสดงออกทางบุคลิกภาพนี้หมายถึงการที่บุคคล แต่ละคนได้แสดงออกซึ่ง

ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (ที่ทำให้เขาแตกต่างออกไปจากผู้อื่น) ส่วนการปรับตัว ทางสังคม เป็นการที่บุคคลพยายามปรับตัวเองเข้า กับผู้อื่น เพื่อเขาจะได้เป็นที่ยอมรับใน สังคม และได้เข้าถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลิกภาพ และอาชีพ ที่จะได้เห็นได้ ชัดเจน จากการที่บุคคลต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจเขาได้รู้เรื่องของการตัดสินใจว่าเป็น หัวใจของ พัฒนาการ ทางอาชีพ การตัดสินใจว่าจะจะเป็นในด้านของการเรียน การทำงาน หรือ กิจกรรมประจำวัน ล้วนมีส่วนเสริมสร้างที่ จะทำให้เป็นรูปแบบของพัฒนาอาชีพของ บุคคลผู้นั้น เขาได้แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจออกเป็น ๒ ระยะ

๑. ระยะคาดการณ์ล่วงหน้า (Period of Anticipation) แบ่งเป็นชั้นย่อย ๆ ๔ ชั้น คือ

๑.๑ ชั้นการสำรวจ(Exploration) เกิดเมื่อบุคคลพิจารณามองเห็นทางเลือก หลายทาง จึงเริ่มสำรวจทางเลือกเหล่านั้น

๑.๒ ชั้นเห็นรูปแบบทางเลือกเด่นชัดขึ้น (Crystallization) บุคคลเริ่มมองเห็นว่า ทางเลือกใดที่เป็นไปได้ และตัดทางเลือกที่เป็นไปไม่ได้ทิ้งไป

๑.๓ ชั้นการเลือก (Choice) เลือกอาชีพที่ชอบมากกว่าอาชีพอื่น และจัดอันดับ อาชีพที่ต้องการ

๑.๔ ชั้นเจาะจงตัวเลือก (Specification) เมื่อเลือกอาชีพที่สนใจแล้วก็จะไปหาข้อมูล รายละเอียดของ อาชีพนั้น ๆ เช่น ลักษณะงาน การฝึกอบรม การหาแหล่งงาน เป็นต้น

๒. ระยะการดำเนินงานตามแผนการปรับตัว(Period of Implementation and Adjustment) มี ๓ ชั้นย่อยคือ

๒.๑ ชั้นอุปมาน (Induction Stage) บุคคลก้าวเข้าสู่งานอาชีพที่ได้วางแผนเลือกไว้และอาจต้อง ปรับตัวโดยปฏิบัติตามกลุ่มอาชีพที่เขาปฏิบัติกัน

๒.๒ ชั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transition) เป็นขั้นที่บุคคลพยายามปรับ หรือผสมผสาน เป้าหมายของกลุ่มเข้า กับเป้าหมายของตนเองอาจเป็นการประนีประนอม หรือคล้อยตาม เพื่อกลายเป็นสมาชิกของกลุ่มไปในที่สุด

๒.๓ ชั้นการอนุรักษ์(Maintenance) เป็นขั้นที่บุคคลหาความสมดุล มั่นคงในงานเกิดความพึงพอใจว่างานนั้นเหมาะกับเขา

ในกรณีที่บุคคลไม่สามารถผสมผสานเป้าหมายของกลุ่ม เข้ากับเป้าหมายส่วนตัว หรือ เขาอาจไม่พอใจกับ การเลือกอาชีพของเขา เขาอาจแสวงหาอาชีพใหม่และเริ่มกระบวนการตัดสินใจใหม่อีกครั้งก็ได้ซึ่งการตัดสินใจครั้ง ที่สองก็อาจนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ได้เช่นกัน

ไทด์แมน และโอฮารา เชื่อว่ากระบวนการพัฒนาในแต่ละขั้นเป็นสิ่งที่ย้อนกลับใหม่ได้ เช่น บุคคลซึ่งที่อยู่ใน ชั้นเจาะจงตัวเลือก อาจย้อนกลับไปอยู่ในชั้นการเลือกใหม่ ก็ได้เท่า ๆ กับที่จะไปอยู่ในชั้นอุปมานได้เช่นกัน ทั้งนี้ เพราะเขาเชื่อว่าในเรื่องของการตัดสินใจ นั้น คนเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ สิ่งเดิมที่เคยตัดสินใจไปแล้วอาจนำมาพิจารณาใหม่ถ้ามีตัวแปรใหม่เกิดขึ้นแต่โดยทั่ว ๆ ไป แล้วบุคคลมักจะดำเนินการตามขั้นตอน ตั้งแต่เริ่ม ตัดสินใจ ไม่ถูก ไปจนกระทั่งถึงตัดสินใจได้และดำเนินการตามแผนที่วางไว้ในที่สุด

สำหรับ ซูเปอร์ (Super, ๑๙๕๗ อ้างถึงใน วาริถาวรรุ่งกิจ, ๒๕๔๘) เสนอทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ (Super's Theory of Vocational Development) โดยการเสนอหลักการว่า

๑. พัฒนาการด้านอาชีพ เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว แต่ความสนใจในอาชีพ ความสามารถ สภาพการณ์ที่บุคคลดำรงชีวิต และทำงาน ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตาม เวลา และประสบการณ์

๒. คุณสมบัติของแต่ละคน จะมีความเหมาะสมกับอาชีพหลายอย่างบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านความ ถนัด ความสนใจ ความสามารถ และบุคลิกภาพ ย่อมจะเลือกงานที่แตกต่างกัน

๓. ลักษณะอาชีพ ความมั่นคงในการประกอบอาชีพขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและครอบครัว ความสามารถทางสติปัญญา บุคลิกภาพ และโอกาสที่แต่ละบุคคลได้รับตลอดจนการปรับตัวในอาชีพที่มีไม่เท่ากัน

๔. การส่งเสริมให้มีการพัฒนาการด้านอาชีพ ทำได้โดยส่งเสริมให้พัฒนาความสามารถให้เต็มที่ให้รู้จักสภาพ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับลักษณะของตนและสิ่งแวดล้อม

๕. กระบวนการพัฒนาทางด้านการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการพิจารณาตนเองของบุคคล

๖. การพิจารณาตนเองด้านการเลือกอาชีพ ได้ก่อตัว และชัดเจนขึ้นในช่วงวัยรุ่นและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณาเลือกอาชีพมากขึ้น เมื่อมีอายุมากขึ้น

๗. องค์ประกอบเกี่ยวกับความจริงทั้งหลาย ทั้งลักษณะของตนเอง และลักษณะของสังคม มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพมากขึ้น เมื่อมีอายุมากขึ้น

๘. การเลือกอาชีพ และระดับของอาชีพ มีความสัมพันธ์กับสติปัญญา สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ ทักษะเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ระดับการศึกษา และความต้องการของตลาดแรงงาน

๙. ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกรู้สึกคิดในทางที่ดีต่อตนเอง

๑๐. การประกอบอาชีพของบุคคลเป็นการกำหนดวิถีชีวิต

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ หรือ การพัฒนาการทางอาชีพนั้น เป็นกระบวนการตัดสินใจที่สลับซับซ้อนเกิดในช่วงเวลายาวนานตลอดชีวิตของบุคคล และเป็นการตัดสินใจแต่ละครั้งก็มีผลต่อเนื่องไปถึงการตัดสินใจอื่น ๆ ที่ตามมาในบางครั้ง การตัดสินใจที่อาจไม่ได้ เกิดตามขั้นตอน ลงมาที่ละเรื่องในชีวิตจริงของเราบ่อยครั้งจะ พบว่ามีหลายสิ่งที่เราจำเป็นต้องเลือกตัดสินใจในเวลาเดียวกันซึ่งอาจทำให้ยากสำหรับบุคคลหลายคนที่จะต้องเลือกตัดสินใจในตัวเลือกที่ดีที่สุดสำหรับเขา เพราะการเลือกแต่ละครั้งนั้น ผลที่ตามมาจะมีอิทธิพลต่ออนาคตของบุคคลเสมอหน้าที่ของผู้ให้บริการแนะแนว จึงควรตระหนักในสำคัญของการตัดสินใจโดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวกับอาชีพที่เด็กต้องการประกอบในอนาคต และพยายามช่วยบุคคลให้มีอิสรภาพในการตัดสินใจให้มากที่สุดเพื่อผลประโยชน์และความพึงพอใจและเพื่อชีวิตในอนาคตที่ สมบูรณ์ของบุคคลผู้นั้นเอง

๑.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางส่งเสริมอาชีพ

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, ๑๙๗๔ อ้างถึงใน วารสารรุ่งเรือง, ๒๕๔๘, หน้า ๑๖) ได้สรุปกระบวนการเลือกอาชีพของบุคคลไว้ดังนี้

๑. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการ (Process) มากกว่าการตัดสินใจเพียงครั้งเดียวค่านิยมสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง คุณลักษณะทางจิตวิทยา มีผลต่อกระบวนการนี้

๒. กระบวนการเลือกอาชีพจะเป็นไปตามขั้นตอนและจะไม่ย้อนกลับ

๓. การเลือกอาชีพเป็นการประนีประนอมระหว่างความต้องการและความเป็นจริงในการเลือกโดยคำนึงถึงความสามารถและเป้าหมายที่ต้องการ

ต่อมา กินซ์เบิร์ก ได้ปรับปรุงหลักบางประการในทฤษฎีในระดับอายุแรกหรือระดับ อายุ ๒๐ กว่าปีดังนี้

๑. กระบวนการเลือกอาชีพและการพัฒนาการด้านอาชีพ (The Process of Vocational Choice and Development) เกิดขึ้นตลอดชีวิตเปิดกว้าง การวิจัยเกี่ยวกับชีวิตการทำงานของบุคคลทั้งชายหญิง กินซ์เบิร์ก สรุป ได้ว่า บุคคลเปลี่ยนงานเพราะงานใหม่ให้ความพึงพอใจ ได้อิสรภาพเนื่องจากเปลี่ยนความรับผิดชอบ ความกดดัน หรือให้ทางเลือกในการทำงานชอบบุคคล

๒. กระบวนการเลือกอาชีพจะไม่ย้อนกลับ (Imversible) ในข้อนี้เขาพบว่าในปัจจุบันกระบวนการเตรียม ตัวเลือกอาชีพใช้ระยะเวลานานขึ้น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายประมาณ ๘๐% ศึกษาต่อถึงระดับปริญญาตรี หรือฝึกอบรมเพิ่มเติม สิ่งเหล่านี้ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจดังที่เคยเข้าใจแต่เดิม กิ้นซ์เบิร์ก กล่าวว่า สิ่งที่คนหนุ่มสาวเผชิญในช่วงอายุวัยรุ่น คือการวางแผนการเพื่อให้มีโอกาสเลือกได้มาก อย่างน้อยที่สุดเพื่อให้แน่ใจว่าเขามี สิทธิในการเข้ามหาวิทยาลัยหรือได้งานที่ดีโดยที่ถ้าบุคคลได้รับการศึกษาสูง โอกาสที่เขาจะเลือกอาชีพจะกว้างขวาง ขึ้น

๓. การมองงานในทัศนคติที่ดี (Optimization) บุคคลมีความพยายามที่จะหางานเพื่อสนองความพึงพอใจ หรือความต้องการของตนโดยให้ตนเองเป็นประโยชน์ในงานที่เขามีโอกาสหาและตระหนักถึงสิ่งที่เขาต้องปฏิบัติในงาน

๔. ข้อจำกัดบางอย่าง เช่น รายได้สถานภาพทางครอบครัว ทัศนคติค่านิยมของบิดามารดา ระดับการศึกษาต่ำ ขนกลุ่มน้อย สถานภาพของผู้หญิงสถาบัน ชุมชน ความไม่กลมกลืนกันระหว่างการศึกษากับอาชีพ เป็นสิ่งจำเป็นต้องพิจารณา บุคคลที่ไม่มีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนก็ย่อมมีโอกาสที่จะประกอบอาชีพที่รายได้มีเกียรติใน สังคมได้น้อย แต่ถ้าได้รับการศึกษามากก็ย่อมจะมีช่องทางในการเลือกประกอบอาชีพหรือไม่

๕. โอกาสในโลกของงานที่ต้องพิจารณา หมายถึง ความสำคัญของการรับรู้โอกาสของบุคคลว่าเขามองเห็น โอกาสหรือไม่

๖. แนวโน้มในเรื่องค่านิยมมีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบันและมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความพึงพอใจ ของบุคคล วิถีชีวิตของบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจด้านอาชีพโดยเป็นความพยายามที่จะให้ประสบความสำเร็จ ในการสร้างดุลยภาพระหว่างงานและกิจกรรมอื่น

กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, ๑๙๗๑ อ้างถึงใน ภาณุภา แจ่มดอน, ๒๕๕๑) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ ไว้ว่า การที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพนั้น สามารถแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑. การตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างทันทีการตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างทันทีทันใด ในการเลือกอาชีพแบบนี้ บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพเลยในขณะนั้น ซึ่งการเลือกบุคคลประเภทนี้บุคคลจะเลือกโดยที่ไม่ได้มีการคิดและไตร่ตรองมาก่อน ดังนั้น การเลือกอาชีพประเภทนี้จึงมีลักษณะที่เป็นการตอบสนองโดยไตร่ตรองต่อการเลือกอย่างทันทีทันใด

๒. การตัดสินใจเลือกอาชีพอันเป็นผลมาจากเงื่อนไขทางจิตวิทยาในการเลือกอาชีพแบบนี้จะขึ้นกับปัจจัย ทางจิตวิทยา เช่น แรงกระตุ้น หรือแรงจูงใจ นั่นคือ บุคคลจะเลือกอาชีพ เมื่อมีปัจจัยเหล่านี้มากระตุ้นหรือแรงจูงใจ ทำให้ตัดสินใจเลือกอาชีพ แต่การตัดสินใจเลือกอาชีพนั้นอาจจะไม่เกิดขึ้น ถ้าหากว่าโอกาสไม่อำนวย

๓. การตัดสินใจเลือกอาชีพอันเป็นผลมาจากการแนะแนว การเลือกอาชีพลักษณะนี้เกิดขึ้นจากการแนะแนวทางเกี่ยวกับอาชีพโดยเฉพาะ คือผู้ที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา แนะนำอาชีพจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำปรึกษาในการเลือกอาชีพได้ว่า อาชีพไหนเหมาะหรือไม่อย่างไร

วาริ ถาวรรุ่งกิจ (๒๕๔๘, หน้า ๑๖) ได้สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพว่า การเลือกอาชีพของคนเราเป็นกระบวนการ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา มีการประเมินตนเองและประเมินอาชีพโดยผู้ประกอบอาชีพมีการศึกษาเรียนรู้เป็นขั้นตอนตั้งแต่เริ่มสนใจในการเลือกอาชีพ จนกระทั่งถึงการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง

ภาณุภา แจ่มดอน (๒๕๕๑) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกประกอบอาชีพว่า ทำให้ทราบถึงแนวคิดในการที่บุคคลจะเลือกอาชีพได้ก็ต่อเมื่อจะต้องมาจากความต้องการของบุคคลนั้นถือได้ว่าความต้องการของบุคคลจะมี อิทธิพล ในการเลือกประกอบอาชีพ ทั้งนี้ต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่จะทำเพียงพอสำหรับตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเข้าสู่อาชีพ รวมถึง ถ้าหากบุคคล นั้นประกอบอาชีพ

ความต้องการของตนเองแล้ว การทำงานจะดำเนินไปด้วยความพึงพอใจในงานที่ทำ นอกจากนี้การเข้าสู่อาชีพนี้ ก็จะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพนี้ ด้วยเพื่อประกอบการตัดสินใจเข้าสู่การประกอบอาชีพต่อไป

ทั้งนี้ Hoppock (n.d. อ้างถึงใน วาริถาวรรุ่งกิจ, ๒๕๔๘) ได้ให้ความเห็นว่าบุคคลจะเลือกอาชีพ ที่สนองความต้องการของตนเองมากที่สุด ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยเน้นความสำคัญของการรู้จักตนเอง อย่างแท้จริงใน เรื่องความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ลักษณะนิสัย จุดเด่น จุดด้อย เพื่อไปเปรียบเทียบกับข้อมูลทางอาชีพ จะช่วยเลือกอาชีพได้ถูกต้อง และประสบความสำเร็จในอาชีพนั้น ๆ โดยได้นำเอาทฤษฎี และแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับ อาชีพมาประกอบกัน เรียกว่า Composite Theory โดยมีหลัก ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. การเลือกอาชีพเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล
๒. การที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพใดเป็นเพราะเชื่อว่า อาชีพนั้น สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้ดีที่สุด
๓. ความต้องการจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ
๔. การพัฒนาอาชีพ เริ่มเมื่อเขาทราบว่าอาชีพนั้น ๆ สามารถช่วยให้เขาไปสู่ความต้องการของเขาได้
๕. ความก้าวหน้าในการพัฒนาอาชีพ และการปรับปรุงการเลือกอาชีพจะดีขึ้นเมื่อเขาสามารถ คาดหวังถึง โอกาสที่อาชีพนั้นจะสนองความต้องการของเขาได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับการรู้จักตนเอง ความรู้เกี่ยวกับ อาชีพ และ ความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผล
๖. ข้อมูลส่วนบุคคลมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยช่วยให้เข้าใจว่าต้องการอะไร และจะต้องปรับปรุงอะไรบ้าง
๗. ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยช่วยให้เขาค้นพบงานอาชีพที่ตรงกับความต้องการ
๘. ระดับความพึงพอใจในงาน ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนระหว่างสิ่งทำงานนั้นให้กับเขาและความต้องการ
๙. ความพึงพอใจ เป็นผลจากการที่งานสามารถตอบสนองความต้องการได้ในปัจจุบัน
๑๐. การเลือกอาชีพ สามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เมื่อเขาเชื่อว่างานที่เปลี่ยนใหม่นั้นจะสนอง ความ ต้องการได้ดีกว่างานเดิม

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ ทำให้ทราบแนวคิดในการที่บุคคลเลือกอาชีพใดก็ตามจะต้องมาจากความต้องการของบุคคลนั้น ถือได้ว่าความต้องการของบุคคลจะมีอิทธิพลในการเลือกประกอบอาชีพ ทั้งนี้ต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ ที่จะทำ เพียงพอสำหรับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเข้าสู่อาชีพ รวมถึง ถ้าหากบุคคลนั้น ประกอบอาชีพความต้องการของตนเองแล้วการทำงานจะดำเนินไปด้วยความพึงพอใจในการทำงาน

๑.๕ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมเข้าสู่อาชีพเสริม

อิสราภรณ์ชูชุกิ (๒๕๔๘) กล่าวว่า บุคคลที่เข้าไปสู่การประกอบอาชีพมีสาเหตุต่างกัน นอกเหนือจากการดำรงชีพแล้วยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่น่าสนใจคือบุคคลเข้าสู่อาชีพนั้น เป็นไปตามคุณลักษณะของ บุคคลและทักษะของบุคคล นั้น ๆ ที่มีมาพร้อมทั้งทัศนคติค่านิยม แรงจูงใจและครอบครัวที่มีผลต่อการเลือก อาชีพ ทั้งนี้ต้องมีความพอใจในงานที่ทำเป็นสภาพทางอารมณ์ที่เป็นสุขสนุกเพลิดเพลินซึ่งเป็นผลมาจากการ ทำงานหรือปฏิบัติงาน และได้รับความสำเร็จ

ปราโมทย์ พรหมจันทร์(๒๕๔๖) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมว่า หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการที่ทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเสริม รูปแบบ ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคล เครือญาติเพื่อนร่วมงานรวมถึงการเป็นสมาชิกหรือเป็นเครือข่ายของกลุ่มอาชีพการเลียนแบบ เพื่อเป็นช่องทางในการประกอบอาชีพเสริมขั้นตอนและวิธีการ ได้แก่ การได้รับข้อมูลจากสื่อ หรือ บุคคลต่าง ๆ การฝึกอบรมด้านอาชีพ การทดลอง ประกอบอาชีพ การประเมินรายได้หรือค่าตอบแทนเพื่อหารายได้เพิ่มเติมจากอาชีพประจำ

ปราโมทย์ พรหมจันทร์(๒๕๔๖) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมว่าแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม มีอยู่ ๒ ปัจจัย คือ ๑. ศึกษารูปแบบในการเข้าสู่อาชีพเสริม ๒. ขั้นตอนและวิธีการในการเข้าสู่อาชีพเสริม คือ

๑. ศึกษารูปแบบในการเข้าสู่อาชีพเสริม

๑.๑ การใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคล เครือญาติและเพื่อนร่วมงาน

๑.๒ การเป็นสมาชิกหรือเครือข่ายในกลุ่มอาชีพ

๑.๓ การเลียนแบบ

๒. ขั้นตอนและวิธีการในการเข้าสู่อาชีพเสริม

๒.๑ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากบุคคลอื่น ๆ

๒.๒ การฝึกอบรมด้านอาชีพ

๒.๓ การทดลองประกอบอาชีพเสริมด้วยตนเอง

๒.๔ ผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองประกอบอาชีพเสริมและการแก้ไขปัญหา

๒.๕ การประเมินรายได้

นิรมล เย็นสุข (๒๕๓๙) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพ ว่าเป็นกลไกที่ต่อเนื่องที่ช่วยให้บุคคลตัดสินใจในการเลือกประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วยการเลือกรับข่าวสารข้อมูลการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ และทดลองประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้สำหรับการพึ่งพาตนเอง

ศุภมาส เพชรพรหม (๒๕๕๐) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพนั้นหมายถึง กระบวนการตัดสินใจประกอบไปด้วยเงื่อนไขของการมีภาพลักษณ์ที่ดีของอาชีพการรับรู้ถึงค่าตอบแทน และการ ได้รับคำแนะนำหรือคำชักชวน คำสนับสนุนจากบุคคล รวมไปถึงการเข้าสู่อาชีพเสริม นั้นต้องมีความพร้อมทั้งการ เตรียมตัว การฝึกฝน รวมไปถึงการปฏิบัติและการได้รับการถ่ายทอดจากผู้มีประสบการณ์หรือรุ่นพี่ในการทำงาน เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและปรับตัวเข้ากับอาชีพ สภาพการทำงาน ได้เป็นอย่างดี

ภาณุภา แจ่มดอน (๒๕๕๑) กล่าวว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริมว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพแบบออกเป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑. เกิดจากฐานะที่ยากจนและเป็นผู้มีการศึกษาน้อย

๒. ได้รับคำแนะนำของญาติพี่น้อง เพื่อน และ คนรู้จัก

๓. สมาชิกในครอบครัวประกอบอาชีพเสริมนั้นอยู่ก่อน

๔. เป็นอาชีพที่อิสระไม่มีผู้บังคับบัญชา

ศุภากร แก้วแพร่ (๒๕๔๕) กล่าวถึงกระบวนการเข้าสู่อาชีพว่า เกิดจาก มูลเหตุหรือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนให้เข้าสู่อาชีพก่อนการประกอบอาชีพ ต้องมีการผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางอาชีพ โดยเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้เทคนิคที่ถ่ายทอดต่อกันมา

สมพล มาสุปรีดี (๒๕๔๘) กระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนอย่างกว้าง ได้แก่

๑. เงื่อนไขที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ การมีเงื่อนไขอะไรที่เป็นช่องทางให้เข้ามาสู่อาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ

๒. เงื่อนไขในการปรับตัวเข้าสู่อาชีพ หลังจากที่ได้ตัดสินใจเข้าสู่อาชีพแล้วมีการปรับตัวมีการเรียนรู้และแก้ปัญหาในการทำอาชีพอย่างไร

๓. เงื่อนไขที่ทำให้มีการดำรงอาชีพต่อไป กล่าวคือเมื่อบุคคลเข้าสู่การทำอาชีพเต็มตัว แล้วมีเงื่อนไขอะไรทำให้ตัวตกลงแต่ละคนยังคงทำอาชีพตัวตกลงต่อไป

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการเข้าสู่อาชีพเสริม แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การมีทัศนคติที่ดีส่วนบุคคล การได้รับแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเป็นแรงเสริมทางบวก ซึ่งอาจมาจากครอบครัว เครือญาติเพื่อนบ้าน คนรู้จัก จากมีผลมาจากสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น ทำให้เข้าสู่กระบวนการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้

๒. การเริ่มต้นเข้าสู่การประกอบอาชีพอาชีพเสริม ได้รับการชักชวนให้เข้ากลุ่มสมาชิกหรือการเป็นสมาชิกเครือข่าย หรืออาจเป็นการเลียนแบบการประกอบอาชีพเสริม

๓. การเรียนรู้การศึกษาอาชีพเสริม การปรับตัวในการประกอบอาชีพเสริม

๔. การพัฒนาการประกอบอาชีพเสริม โดยใช้วิธีการอบรม การจัดกลุ่มสมาชิกการแลกเปลี่ยนทัศนคติเพื่อให้มีทักษะในการประกอบอาชีพมากขึ้น เข้าสู่อาชีพเสริม อาจมาจากฐานะทางเศรษฐกิจการเป็นหนี้ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงต้องเข้าสู่การประกอบอาชีพเสริมเช่นกัน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเริ่มจากการทำความเข้าใจกับการศึกษาในเรื่องการก่อตั้ง ดำเนินงาน บริหารจัดการและติดตามผลของกลุ่มอาชีพที่ เรียกว่าเป็นกลุ่มธุรกิจ หรือวิสาหกิจชุมชนในแต่ละบริบทของการพัฒนา เพื่อให้มีความชัดเจนทั้งมิติของการพัฒนาความเป็นกลุ่มในเชิงการพัฒนาทางสังคม และการใช้ศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเชิงธุรกิจเป็น กลไกการขับเคลื่อนกลุ่มสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ได้แก่กลุ่มอาชีพจะประสบผลสำเร็จและยืนหยัดต่อไปได้ จะต้องศึกษาบริบทและสภาพการณ์ของวิสาหกิจ ชุมชน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ตลอดจนการ ศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพที่แท้จริงของวิสาหกิจ ชุมชน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมและ มีการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับผู้บริหารกลุ่ม (สุกัญญา ดวงอุปมา, ๒๕๕๗) ต้องมีการจัดการด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการกลุ่ม การจัดการด้านการผลิต การจัดการ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดการด้าน การเงิน และการจัดการด้านการทำบัญชี (วิภาวี กฤษณะภูติ, ๒๕๕๖) ประกอบกับการอบรมเชิงปฏิบัติ การเพื่อพัฒนารูปแบบส่วนประสมทางการตลาด ทำให้กลุ่มปรับปรุงรูปแบบส่วนประสมทางการตลาด ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตรงตามต้องการของผู้บริโภค ผู้บริโภครู้จักสินค้ามากขึ้น ราคา สินค้าเหมาะสม กับคุณภาพมีระบบการจัดการร้านค้าชุมชนและ การส่งเสริมการตลาดช่วยกระตุ้น ความต้องการสินค้า ของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น (วัฒนจิรัชย์ เวชชนินนาท, ๒๕๕๗) เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้ คือ ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมจากสมาชิก การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิก การสื่อสารกันภายในกลุ่ม การสนับสนุน เชื่อมโยงจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก (กังสดาล กนกหงส์, ๒๕๕๗) จึงมีงานวิจัยในปัจจุบัน ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการศึกษา การสร้างงาน อาชีพ และรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุ ดังเช่น บริบทที่จำเป็นคือ ทุนในชุมชน และความเป็นไปได้

ทางธุรกิจ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ ในการดำเนินการธุรกิจ เพื่อให้อยู่รอดและเติบโต ในระยะยาวได้อย่างมั่นคงทั้งนี้การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ นั้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ (นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์, ๒๕๕๕) โดยที่แนวทางในการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความสนใจความถนัดของผู้สูงอายุและผลประโยชน์ที่จะได้รับ ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน (นันทยา อิทธิชินบัญชา, ๒๕๕๙) ซึ่งสอดคล้องกับงานของทวิ วัชรเกียรติศักดิ์ (๒๕๕๙) กล่าวว่า การพัฒนากลุ่มอาชีพนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกโดยปัจจัยแห่ง ความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับศักดิ์ศรีที่เท่าเทียม ของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง

การช่วยเหลือทางสังคมความเสมอภาคระบบสวัสดิการ

การช่วยเหลือทางสังคม เป็นบริการของรัฐที่จัดให้กับผู้ที่ประสบความเดือดร้อนหรือ ต้องการได้รับความช่วยเหลือ ยกตัวอย่างเช่น การจัดสวัสดิการให้แก่ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือมีความขาดแคลน เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุทั่วไปได้แก่การสงเคราะห์ครอบครัว การซ่อมแซมที่อยู่ อาศัยเพื่อปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การกู้ยืมเงินประกอบอาชีพ หรือกรณีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ ที่ได้กำหนดให้มีการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และลดความ เหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในรูปแบบการจัดตั้งกองทุน เพื่อให้บุคคลได้รับสิทธิ และความเสมอภาคทางการศึกษามากยิ่งขึ้น เป็นต้น การจัดระบบสวัสดิการตามแนวคิดการช่วยเหลือทางสังคมนี้จึงสอดคล้องกับหลักความเสมอภาค ตามกฎหมายที่มีได้เรียกร้องให้ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันอย่างสิ้นเชิง แต่เฉพาะสิ่งสองสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกัน จึงควรจะได้รับ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และหากสิ่งสองสิ่งมีสาระสำคัญต่างกันจะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ระบบการจัดสวัสดิการสังคมตามแนวคิดการช่วยเหลือทางสังคม จึงมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์บุคคลบางกลุ่มที่มีความต้องการจำเป็น และอยู่ในภาวะยากลำบากมากกว่าบุคคลทั่วไป เพื่อให้บุคคลกลุ่มนี้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเสมอภาค (Equity) ทัดเทียมกับคนทั่วไปนั่นเอง

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ กรม.อนุดิหลักการจ่ายเงินช่วยเหลือพิเศษแก่ ผู้สูงอายุ ที่ได้รับสิทธิสวัสดิการเบี้ยยังชีพ หรือที่เราเข้าใจกันคือ การจ่าย “เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เฉลี่ยรายละ ๑๐๐-๒๕๐ บาท ตามช่วงอายุ จำนวน ๑๐,๘๙๖,๔๔๔ ล้านคน วงเงินรวม ๘,๓๔๘.๑๖ ล้านบาท เป็นระยะเวลา ๖ เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน - กันยายน ๒๕๖๕ การจ่ายเงินช่วยเหลือพิเศษแก่ผู้สูงอายุในครั้งนี้ ซึ่งจะจ่ายเพิ่มจาก “เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” แบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ ดังนี้

๑. อายุ ๖๐-๖๙ ปี เดิมได้รับ ๖๐๐ บาท เป็น ๗๐๐ บาท/เดือน
๒. อายุ ๗๐-๗๙ ปี เดิมได้รับ ๗๐๐ บาท เป็น ๘๕๐ บาท/เดือน
๓. อายุ ๘๐-๘๙ ปี เดิมได้รับ ๘๐๐ บาท เป็น ๑,๐๐๐ บาท/เดือน
๔. อายุ ๙๐ ปีขึ้นไป เดิมได้รับ ๑,๐๐๐ บาท เป็น ๑,๒๕๐ บาท/เดือน

ในปี ๒๕๖๕ ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ ๑๒,๒๔๙,๘๔๘ คน (ข้อมูลจากกรมการปกครอง) โดยในจำนวนดังกล่าวมีผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนรับเบี้ยยังชีพประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จำนวน ๑๐,๘๙๖,๔๔๔ คน ซึ่งในจำนวนนี้ เมื่อแบ่งออกเป็นช่วงวัย จะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อายุ ๖๐ - ๖๙ ปี มีจำนวนผู้สูงอายุ ๖,๔๗๑,๒๐๕ คน ในกลุ่มนี้จะได้รับเบี้ยผู้สูงอายุเพิ่ม ๑๐๐ บาท โดยคาดการณ์ว่างบประมาณในกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้นจำนวน ๓,๘๘๒,๗๒๓,๐๐๐ บาท

อายุ ๗๐ - ๗๙ ปี มีจำนวนผู้สูงอายุ ๓,๐๑๒,๔๐๗ คน ในกลุ่มนี้จะได้รับเบี้ยผู้สูงอายุเพิ่ม ๑๕๐ บาท โดยคาดการณ์ว่างบประมาณในกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้นจำนวน ๒,๗๑๑,๑๖๖,๓๐๐ บาท

อายุ ๘๐ - ๘๙ ปี มีจำนวนผู้สูงอายุ ๑,๒๑๖,๕๙๑ คน ในกลุ่มนี้จะได้รับเบี้ยผู้สูงอายุเพิ่ม ๒๐๐ บาท โดยคาดการณ์ว่างบประมาณในกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้นจำนวน ๑,๔๕๙,๙๐๙,๒๐๐ บาท

อายุ ๙๐ ปีขึ้นไป มีจำนวนผู้สูงอายุ ๑๙๖,๒๔๑ คน ในกลุ่มนี้จะได้รับเบี้ยผู้สูงอายุเพิ่ม ๒๕๐ บาท โดยคาดการณ์ว่างบประมาณในกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้นจำนวน ๒๙๔,๓๖๑,๕๐๐ บาท

๒.๕ บทบาท อำนาจหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๐ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๕๒ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด คือ

มาตรา๔๕ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังต่อไปนี้

๑) ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย

๒) จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

๓) สนับสนุนสภาพาบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น

๔) ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาพาบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น

๕) แบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่สภาพาบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น

๖) อำนาจหน้าที่ของจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ.

๒๕๔๘ เฉพาะภายในเขตสภาพาบล

๗) คຸ້ມครอง ดູແລ และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๘) ทวิ บำรุงรักษาศิลปะ จาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

๙) จัดทำกิจการใดๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการท้องถิ่นที่อยู่ในเขต องค์การบริหารส่วนจังหวัดและกิจการนั้นเป็นการสมควรให้ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

๑๐) จัดทำกิจกรรมอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

บรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาคอาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปฏิบัติได้ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีดังนี้

มาตรา๑๗ ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

๑) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

๒) การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาท้องถิ่น

๓) การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๔) การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

- ๕) การคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๖) การจัดการศึกษา
- ๗) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- ๘) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการพัฒนาท้องถิ่น
- ๙) การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม
- ๑๐) การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม
- ๑๑) การกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลรวม
- ๑๒) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ
- ๑๓) การจัดการและดูแลสถานี่ขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ
- ๑๔) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ๑๕) การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุน และการทำกิจการไม่ว่าจะดำเนินการเองหรือร่วมกับบุคคลอื่น หรือจากสหการ
- ๑๖) การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
- ๑๗) การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง
- ๑๘) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
- ๑๙) การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัด การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ
- ๒๐) การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ และหอจดหมายเหตุ
- ๒๑) การขนส่งมวลชน และการวิศวกรรมจราจร
- ๒๒) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- ๒๓) จัดให้มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัด
- ๒๔) จัดทำกิจกรรมใดอันเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขต และ กิจการนั้นเป็นการสมควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการ หรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด
- ๒๕) สนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
- ๒๖) การให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
- ๒๗) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- ๒๘) จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
- ๒๙) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นองค์กรปกครองที่ใหญ่ ที่ต้องดูแลและพัฒนาท้องถิ่นทั้งจังหวัดในทุกๆ ด้าน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ ที่บัญญัติหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันจะทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดครอบคลุมและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

บทที่ ๓

วิธีการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ เพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมุ่งถึงส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุ การติดตามและประเมินผลในครั้งนี้ เพื่อต้องการทราบผลของการดำเนินงานโครงการดังกล่าว โดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูล โดยเจาะจง จากประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ดำเนินการที่ได้รับประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นการติดตามและประเมินผลเชิงปริมาณ ซึ่งได้กำหนดหัวข้อและวิธีการติดตามและประเมินผลโครงการ ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล
- ๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามประเมินผล
- ๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ การนำเสนอ

๓.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็นอำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการฝึกอบรม

ผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีอำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ที่ประชาชนได้รับประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการจัดฝึกอบรมโครงการในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๔ จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น ๒๓๒ ราย

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจาก กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับประโยชน์จากโครงการแสดงความคิดเห็นต่างๆ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน คือ

๑. ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อำเภอ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ปัจจุบันท่านยังดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่ รายได้ต่อเดือน

๒. ส่วนที่ ๒ ประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มี ๑๑ ข้อ

๓. ส่วนที่ ๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการโครงการ มี ๗ ข้อ

๔. ส่วนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจาก กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป โดยใช้แบบสอบถามมีโครงสร้าง พร้อมสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนในแต่ละอำเภอ ที่ได้รับประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการในพื้นที่ ดำเนินการทำการแจกแบบสอบถาม/สัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืน ในส่วนของคำถาม ปลายปิดและปลายเปิด ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ข้อคิดเห็นต่างๆ ของโครงการ

๓.๔ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เดือน กุมภาพันธ์ – สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๕

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, ๑๙๗๐ : ๖๐๗ - ๖๑๐) เป็นตารางการสุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปที่มีประชากรขนาดเล็ก

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติแบบแจกแจงความถี่และร้อยละ ส่วนคำถามปลายปิดและจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ในเชิงลึกในส่วนคำถามปลายเปิด การแปลความหมายของข้อมูลพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งคะแนนค่าเฉลี่ยเป็น ๕ ระดับ สเกลคำถามมี ๕ ระดับ ดังนี้ มากที่สุด(๕) มาก(๔) ปานกลาง(๓) น้อย(๒) น้อยที่สุด(๑)

การวัดเป็นช่วงสเกลของลิเคิร์ต (Likert five rating scale) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด ๒๕๔๕)

- ๕ หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับ มาก
- ๓ หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับ น้อยที่สุด

จากหลักการดังกล่าว สามารถแบ่งความหมายของระดับคะแนนออกเป็น ๕ ระดับ ทิพย์ฯ กิจกรรม การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (การวิจัยเชิงปริมาณ) ๒๕๕๑ (หน้า ๑๒๓ – ๑๒๔) อ้างอิง มาจาก วาณี แสรมหาชัย) ดังนี้

ระดับคะแนน	แปลผล
๔.๒๑ - ๕.๐๐	ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด
๓.๔๑ - ๔.๒๐	ระดับความพึงพอใจ มาก
๒.๖๑ - ๓.๔๐	ระดับความพึงพอใจ ปานกลาง
๑.๘๑ - ๒.๖๐	ระดับความพึงพอใจ น้อย
๑.๐๐ - ๑.๘๐	ระดับความพึงพอใจ น้อยที่สุด

๓.๖ การนำเสนอ

จัดทำรายงานผลการติดตามและประเมินผลในรูปแบบความถี่ ร้อยละ เจริญพรณนา ในบทที่ ๔ ในรูปแบบตารางแจกแจงความถี่ และแสดงรายละเอียดในประเด็นคำตอบต่างๆ ที่ได้จากแบบสอบถาม ค่าสถิติที่ใช้จะเป็นค่าเฉลี่ย ร้อยละ และสรุปผลการติดตามในภาพรวมจะแสดงในบทที่ ๕ และรวบรวมเป็นรูปเล่มรายงานผู้บริหารและลงใน www.kkpao.go.th ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้สนใจทราบต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ โดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม/สัมภาษณ์ แบบไม่เจาะจง จากกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการในเขตพื้นที่อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอแวงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ จำนวนทั้งสิ้น ๒๓๒ ชุด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด - ต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งผลการประเมิน ดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อความหมาย ได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๔.๒ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

๑. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนที่ ๑ ข้อมูลเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ประกอบด้วย อำเภอ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ปัจจุบันท่านยังดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่ รายได้ต่อเดือน

๒. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ในส่วนที่ ๒ ระดับความพึงพอใจต่อการผลการดำเนินงานโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D)

๓. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ในส่วนที่ ๓ ระดับความพึงพอใจการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D)

๔. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป ในการแสดงความคิดเห็น

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ จากแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาและทำการวิเคราะห์จำนวน ๒๓๒ ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ อำเภอ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ปัจจุบันท่านยังดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่ รายได้ต่อเดือน

๑. อำเภอ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
อำเภอชุมแพ	๓๕	๑๕.๐๙
อำเภอชนบท	๓๕	๑๕.๐๙
อำเภอแวงใหญ่	๔๒	๑๘.๑๐
อำเภอน้ำพอง	๗๐	๓๐.๑๗
อำเภอโคกโพธิ์ไชย	๕๐	๒๑.๕๕
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐
๒. เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ชาย	๔๖	๑๙.๘๓
หญิง	๑๘๖	๘๐.๑๗
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐
๓. อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี	๒	๐.๘๖
๓๑ - ๔๐ ปี	๗	๓.๐๒
๔๑ - ๕๐ ปี	๓๐	๑๒.๙๓
๕๑ - ๖๐ ปี	๕๙	๒๕.๔๓
๖๑ ปี ขึ้นไป	๑๓๔	๕๗.๗๖
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐

๔. สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ประชาชนทั่วไป	๒๒๑	๙๕.๒๖
ประชาคมหมู่บ้าน	๖	๒.๕๙
ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน	๒	๐.๘๖
นักการเมืองท้องถิ่น	๒	๐.๘๖
เจ้าหน้าที่/พนักงานของรัฐ	-	-
อื่นๆ ระบุ.....	๑	๐.๔๓
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐
๕. ระดับการศึกษาสูงสุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ประถมศึกษา	๑๕๐	๖๔.๖๖
มัธยมต้นหรือเทียบเท่า	๓๖	๑๕.๕๒
มัธยมปลาย/ปวช.หรือเทียบเท่า	๑๕	๖.๔๗
ปวส./อนุปริญญา	๒๒	๙.๔๘
ปริญญาตรี	๙	๓.๘๘
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
อื่นๆ	-	-
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐
๖. อาชีพหลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เกษตรกรรวม	๑๖๘	๗๒.๔๑
รับจ้างทั่วไป	๔๙	๒๑.๑๒
นักเรียนนักศึกษา	-	-
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/เอกชน	๙	๓.๘๘
องค์กรมหาชน/รัฐวิสาหกิจ	-	-
รับราชการ	-	-
อื่น ๆ ระบุ.....	๖	๒.๕๙
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐

๗. ปัจจุบันท่านยังดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่ดำเนินการ	๙๓	๔๐.๐๙
ดำเนินการ	๑๓๙	๕๙.๙๑
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐
๘. รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่ขายทำไว้ใช้	๑๐๘	๔๖.๕๕
ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท	๒๗	๑๑.๖๔
๕๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท	๖๕	๒๘.๐๒
๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท	๒๓	๙.๙๑
๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท	๔	๑.๗๒
๕,๐๐๐ บาท ขึ้นไป	๕	๒.๑๖
รวม	๒๓๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น(หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๒๓๒ คน แบ่งเป็นอำเภอน้ำพอง จำนวน ๗๐ คน อำเภอโคกโพธิ์ไชย จำนวน ๕๐ คน อำเภอแวงใหญ่ จำนวน ๔๒ คน อำเภอชุมแพ และอำเภอชนบท จำนวนคนเท่ากัน ๓๕ คน เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๑๗ เป็นเพศชาย จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๘๓ มีอายุอยู่ในช่วง ๖๑ ปี ขึ้นไป มากที่สุด จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๗๖ รองลงมาอยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔๓ และอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙๓ สถานภาพส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน ๒๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๒๖ รองลงมาประชาคมหมู่บ้าน จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๙ ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน และนักการเมืองท้องถิ่น มีจำนวนเท่ากันคือจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๖ มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มากที่สุด จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๖๖ รองลงมาในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๕๒ ระดับปวส./อนุปริญญา จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๔๘ ระดับมัธยมปลาย/ปวช.หรือเทียบเท่า จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔๗ ระดับปริญญาตรี จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๘ มีอาชีพหลัก เกษตรกรรม มากที่สุด จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๔๑ รองลงมารับจ้างทั่วไป จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๑๒ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/เอกชน และอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๙ , ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๘ และ ๒.๕๙ ตามลำดับ ปัจจุบันที่ยังดำเนินการโครงการ จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๙๑ ไม่ดำเนินการโครงการ จำนวน ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๙ มีรายได้ต่อเดือนจำนวนมากที่สุด คือ ไม่ขายทำไว้ใช้ จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕๕ รองลงมาไม่มีรายได้ต่อเดือน ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๒ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕๐๐ บาท และมีรายได้ต่อเดือน ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๗,๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖๔ และ ๙.๙๑ ตามลำดับ และมีรายได้สูงสุด ๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป จำนวน ๕ คน

ส่วนที่ ๒ ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ (ระดับความพึงพอใจ)

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ (จำนวนคน)							ระดับ
	มากที่สุด	มาก	พอใช้	น้อย	น้อยที่สุด	SD	ค่าเฉลี่ย	
๑. มีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่นมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด	๑๐๘ (๔๖.๕๕)	๙๙ (๔๒.๖๗)	๒๕ (๑๐.๗๘)	- (๐.๐๐)	- (๐.๐๐)	๐.๖๖๗	๔.๓๖	มาก
๒. การพัฒนาคนในชุมชนและสังคมให้มีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม นำความรู้สู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ อย่างยั่งยืน มากน้อยเพียงใด	๘๑ (๓๔.๙๑)	๑๒๓ (๕๓.๐๒)	๒๐ (๘.๖๒)	๘ (๓.๔๔๘)	- (๐.๐๐)	๐.๗๓๒	๔.๑๙	มาก
๓. โครงการนี้ช่วยเสริมสร้างความรู้และอาชีพให้กับผู้สูงอายุ นำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ มากน้อยเพียงใด	๗๘ (๓๓.๖๒)	๑๑๔ (๔๙.๑๔)	๔๐ (๑๗.๒๔)	- (๐.๐๐)	- (๐.๐๐)	๐.๖๙๔	๔.๑๖	มาก
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม ศาสนา จารีตประเพณี และภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงไว้ได้อย่างยั่งยืน มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด	๙๐ (๓๘.๗๙)	๑๑๒ (๔๘.๒๘)	๒๘ (๑๒.๐๗)	๒ (๐.๘๖๒)	- (๐.๐๐)	๐.๖๙๓	๔.๒๕	มาก
๕. การส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุให้มีทักษะในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมทุกช่วงวัย มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด	๘๗ (๓๗.๕๐)	๑๑๙ (๕๑.๒๙)	๒๔ (๑๐.๓๔)	๒ (๐.๘๖๒)	- (๐.๐๐)	๐.๖๗๐	๔.๒๕	มาก
๖. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของคนทุกระดับในชุมชน และสังคม เพื่อการพัฒนาคุณภาพของตนเอง สู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ มากน้อยเพียงใด	๗๖ (๓๒.๗๖)	๑๑๖ (๕๐.๐๐)	๓๘ (๑๖.๓๘)	๒ (๐.๘๖๒)	- (๐.๐๐)	๐.๗๑๐	๔.๑๕	มาก
๗. การส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคมที่ดี อันมีผลมาจากคนในชุมชน สังคม ทุกระดับให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด	๗๘ (๓๓.๖๒)	๑๑๔ (๔๙.๑๔)	๓๘ (๑๖.๓๘)	๒ (๐.๘๖๒)	- (๐.๐๐)	๐.๗๑๔	๔.๑๖	มาก
๘. โครงการนี้ช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนในการทำกิจกรรมสร้างรายได้เหมาะสมกับวัย มากน้อยเพียงใด	๖๙ (๒๙.๗๔)	๑๒๗ (๕๔.๗๔)	๓๕ (๑๕.๐๙)	๑ (๐.๔๓๑)	- (๐.๐๐)	๐.๖๖๘	๔.๑๔	มาก
๙. การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีรายได้ให้กับผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด	๗๗ (๓๓.๑๙)	๑๒๖ (๕๔.๓๑)	๒๕ (๑๐.๗๘)	๔ (๑.๗๒๔)	- (๐.๐๐)	๐.๖๘๗	๔.๑๙	มาก
๑๐. โครงการนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนที่สนใจ มากน้อยเพียงใด	๘๐ (๓๔.๔๘)	๑๑๓ (๔๘.๗๑)	๓๙ (๑๖.๘๑)	- (๐.๐๐)	- (๐.๐๐)	๐.๖๙๔	๔.๑๘	มาก
๑๑. โครงการ/กิจกรรม ที่ดำเนินไปมีความเหมาะสมต่อเนื่อง มากน้อยเพียงใด	๗๐ (๓๐.๑๗)	๑๒๖ (๕๔.๓๑)	๓๔ (๑๔.๖๖)	๒ (๐.๘๖๒)	- (๐.๐๐)	๐.๖๘๑	๔.๑๔	มาก
รวม						๐.๗๐	๔.๒๐	มาก

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.20$ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๔.๐๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความพึงพอใจของ ประชาชนอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรก คือ มีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรม เสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.36$, S.D.=0.667) ระดับความพึงพอใจรองลงมา มีการจัด กิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา จารีตประเพณี และภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงไว้ อย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.25$, S.D.=0.653) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุให้มีทักษะในการดำรงชีวิต ให้เหมาะสมทุกช่วงวัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.25$, S.D.=0.670) การพัฒนาคนในชุมชนและสังคมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม นำความรู้สู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ อย่างยั่งยืน ($\bar{x} = 4.19$, S.D.=0.732) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 4.19$, S.D.=0.687) มีการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนที่สนใจ ($\bar{x} = 4.18$, S.D.=0.694) มีการช่วยเสริมสร้างความรู้และอาชีพให้กับผู้สูงอายุนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ ($\bar{x} = 4.16$, S.D.=0.694) การส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคมที่ดี อันมีผลมาจากคนในชุมชน สังคม ทุกระดับให้เป็นคน ที่มีคุณภาพ ($\bar{x} = 4.16$, S.D.=0.714) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของคนทุกระดับในชุมชน และสังคม เพื่อการ พัฒนาคุณภาพของตนเอง สู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ ($\bar{x} = 4.15$, S.D.=0.710) ส่วนข้อที่มีระดับความ พึงพอใจของประชาชนอันดับสุดท้าย คือ มีการช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนในการทำกิจกรรม สร้างรายได้เหมาะสมกับวัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.14$, S.D.=0.668) และโครงการ/กิจกรรม ที่ดำเนินไปมีความ เหมาะสมต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.14$, S.D.=0.681)

ส่วนที่ ๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารโครงการ (ระดับการมีส่วนร่วม)

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ (จำนวนคน)							
	มากที่สุด	มาก	พอใช้	น้อย	น้อยที่สุด	SD	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
๑. มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรม และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน	๙๒ (๓๙.๖๖)	๑๑๕ (๔๙.๕๗)	๒๓ (๙.๙๑)	๒ (๐.๘๖๒)	- (๐.๐๐)	๐.๖๗๒	๔.๒๘	มาก
๒. มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม	๗๙ (๓๔.๐๕)	๑๒๐ (๕๑.๗๒)	๓๑ (๑๓.๓๖)	๒ (๐.๘๖๒)	- (๐.๐๐)	๐.๖๘๗	๔.๑๙	มาก
๓. มีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น	๗๑ (๓๐.๖๐)	๑๒๐ (๕๑.๗๒)	๓๑ (๑๓.๓๖)	๑๐ (๔.๓๑๐)	- (๐.๐๐)	๐.๗๗๘	๔.๐๙	มาก
๔. มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม	๘๗ (๓๗.๕๐)	๑๑๒ (๔๘.๒๘)	๒๘ (๑๒.๐๗)	๕ (๒.๑๕๕)	- (๐.๐๐)	๐.๗๓๓	๔.๒๑	มาก
๕. มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม	๘๐ (๓๔.๔๘)	๑๑๘ (๕๐.๘๖)	๓๓ (๑๔.๒๒)	๑ (๐.๔๓๑)	- (๐.๐๐)	๐.๖๘๓	๔.๑๙	มาก
๖. โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับเห็นควรสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง	๗๘ (๓๓.๖๒)	๑๒๐ (๕๑.๗๒)	๓๔ (๑๔.๖๖)	- (๐.๐๐)	- (๐.๐๐)	๐.๖๖๘	๔.๑๙	มาก
๗. โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว	๗๑ (๓๐.๖๐)	๑๒๘ (๕๕.๑๗)	๓๓ (๑๔.๒๒)	- (๐.๐๐)	- (๐.๐๐)	๐.๖๔๙	๔.๑๖	มาก
รวม						๐.๗๐	๔.๑๙	มาก

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น(หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.19$ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หัวข้อที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการโครงการอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรก คือ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรม และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.28$, S.D.=0.672) รองลงมา คือ มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.21$, S.D.=0.733) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.687) มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.683) โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับเห็นควรสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.668) โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.16$, S.D.=0.649) มีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.09$, S.D.=0.778)

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ในครั้งนี้ เป็นการติดตามและประเมินผลความพึงพอใจของกลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป ตลอดจนทั้งปัญหา อุปสรรคของโครงการ และข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม ซึ่งสามารถสรุปผลการติดตามฯ ดังนี้

๕.๑ วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

๕.๒ แนวทางและวิธีการติดตามและประเมินผล

๕.๓ สรุปผลการติดตามและประเมินผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

๑. เพื่อต้องการทราบความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อผลการดำเนินงานโครงการ
๒. เพื่อต้องการทราบผลกระทบ ประโยชน์ ความคุ้มค่าที่ผู้สูงอายุได้รับจากโครงการ
๓. เพื่อต้องการทราบถึงการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในด้านการบริหารจัดการโครงการ
๔. เพื่อรับทราบปัญหา อุปสรรค แนวทางปรับปรุง แก้ไข ผลการดำเนินงานโครงการที่ดำเนินการให้ดียิ่งขึ้น

๕.๒ แนวทางและวิธีการติดตามและประเมินผล

การศึกษารายละเอียดการประเมินจากคู่มือ เพื่อสร้างความเข้าใจรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยพิจารณาข้อมูลที่กำหนดไว้ในโปรแกรมแล้วเลือกใช้วัตถุประสงค์ที่เหมาะสม ทั้งนี้ได้มีการเพิ่มเติม ปรับปรุงวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการบางประการ กำหนดประเด็นประเมิน โดยพิจารณาข้อมูลที่กำหนดไว้แล้วเลือกใช้ประเด็นที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามได้ปรับปรุงประเด็นขึ้นใหม่บางประเด็นเพื่อให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผลโครงการและพัฒนาเครื่องมือประเมินคือแบบสอบถาม (ปลายเปิด - ปิด)

๕.๒.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีอำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการฝึกอบรม

ผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ที่ประชาชนได้รับประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการจัดฝึกอบรมโครงการในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๔ จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น ๒๓๒ ราย

๕.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจาก กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับประโยชน์จากโครงการแสดงความคิดเห็นต่างๆ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน คือ

๑. ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อำเภอ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ปัจจุบันท่านยังดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่ รายได้ต่อเดือน
๒. ส่วนที่ ๒ ประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มี ๑๑ ข้อ
๓. ส่วนที่ ๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการโครงการ มี ๗ ข้อ
๔. ส่วนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ

๕.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจาก กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ เป็นรายบุคคล ณ สถานที่ที่ดำเนินการฝึกอบรมโครงการ อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอแวงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งการถ่ายภาพดำเนินงานในพื้นที่โครงการ

๕.๓ สรุปผลการติดตามและประเมินผล

๕.๓.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็นอำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอแวงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการฝึกอบรม

ผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสิ้น ๒๓๒ คน พบว่า เป็นหญิง จำนวน ๑๘๖ คน เป็นชาย จำนวน ๔๖ คน มีอายุอยู่ระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓๔ คน รองลงมา มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๕๙ คน และอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๓๐ คน ส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน ๒๒๑ คน ระดับการศึกษาจบประถมศึกษา จำนวน ๑๕๐ คน รองลงมา ระดับมัธยมต้นหรือเทียบเท่า จำนวน ๓๖ คน และระดับปวส./อนุปริญญา จำนวน ๒๒ คน อาชีพหลักเกษตรกร จำนวน ๑๖๘ คน รองลงมา รับจ้างทั่วไป ๔๙ คน ที่ยังดำเนินโครงการ จำนวน ๑๓๙ คน ไม่ดำเนินโครงการ จำนวน ๙๓ คน มีรายได้ต่อเดือน ไม่ขายทำไว้ใช้ จำนวน ๑๐๘ คน รองลงมา ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท จำนวน ๖๕ คน และต่ำกว่า ๕๐๐ บาท จำนวน ๒๗ คน ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๓ คน และมีรายได้สูงสุด ๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๕ คน

๕.๓.๒ ความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงานโครงการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของประชาชนต่อผลการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น(หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๒๐$ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรก คือ มีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๓๖$, S.D.=๐.๖๖๗) ระดับความพึงพอใจรองลงมา มีการจัดกิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานศิลปะวัฒนธรรม ศาสนา จารีตประเพณี และภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงไว้ได้อย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D.=๐.๖๙๓) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุให้มีทักษะในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมทุกช่วงวัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D.=๐.๖๗๐) การพัฒนาคนในชุมชนและสังคมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม นำความรู้สู่

การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ อย่างยั่งยืน ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.732) การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.657) มีการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนที่สนใจ ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.654) มีการช่วยเสริมสร้างความรู้ และอาชีพให้กับผู้สูงอายุนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ ($\bar{X}=4.16$, S.D.=0.654) การส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคมที่ดี อันมีผลมาจากคนในชุมชน สังคม ทุกระดับให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ($\bar{X}=4.16$, S.D.=0.714) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของคนทุกระดับในชุมชน และสังคม เพื่อการพัฒนาคุณภาพของตนเองสู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.710) ส่วนข้อที่มีระดับความพึงพอใจของประชาชนอันดับสุดท้าย คือ มีการช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนในการทำกิจกรรมสร้างรายได้เหมาะสมกับวัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}= 4.14$, S.D.=0.668) และโครงการ/กิจกรรม ที่ดำเนินไปมีความเหมาะสมต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}= 4.14$, S.D.=0.681)

๕.๓.๓ ความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

ผลการติดตามและประเมินผล พบว่า ความพึงพอใจของกลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป ในการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๔ ซึ่งมีความเหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ มีความคุ้มค่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ตลอดจนปัญหาหรือผลกระทบต่างๆ ตามรายละเอียดดังนี้

๑. ความคุ้มค่ากับงบประมาณ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณ ในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป ในเขตพื้นที่อำเภอชุมแพ อำเภอชนบท อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอน้ำพอง และอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โดยคิดว่าหลังการฝึกอบรมแล้วกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนสามารถต่อยอดความรู้ในการนำไปประกอบอาชีพ ได้จริงเพื่อผู้สูงอายุได้มีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาท และมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมสร้างกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่มาสร้างคุณค่าความมั่นคง และศักดิ์ศรีให้กับตนเอง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีพลังในการดำรงชีวิตของตนในสังคม สามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรจัดกิจกรรมตามความสนใจหรือความถนัดของผู้สูงอายุและต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับ เพราะจะส่งผลต่อระดับความสามารถในการที่จะเรียนรู้และประสบความสำเร็จในอาชีพที่ผู้สูงอายุพึงพอใจ

๒. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุ ได้รับประโยชน์จากโครงการ ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ไปดำเนินการอบรมส่งเสริมให้ความรู้ทักษะการประกอบอาชีพให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๔

การติดตามและประเมินผลครั้งนี้เป็นการติดตามหลังดำเนินการ จากการลงพื้นที่ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอชุมแพ อำเภอน้ำพอง อำเภอโคกโพธิ์ไชย ยังดำเนินการสานตะกร้าจากเส้นพลาสติก ต่อเนื่อง มีทั้งทำใช้ในครัวเรือนทำเป็นของฝากและขายเป็นรายได้เสริมให้กับกลุ่มและครอบครัว ในกลุ่มผู้สูงอายุอำเภอชนบท และอำเภอเวียงใหญ่ ไม่ได้รวมกลุ่มกันหลังจากอบรมเสร็จแล้ว แต่ละคนทำตะกร้าใส่ของไว้ใช้ในครัวเรือน ในส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุ ตำบลวังหินลาด อำเภอชุมแพ ได้มีการพัฒนาและต่อยอดลายของตะกร้าให้มีลวดลายสวยงามเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า ราคาตะกร้าสานประมาณใบละ ๑๐๐ - ๓๐๐ บาท ราคาขึ้นอยู่กับลวดลายและขนาดของตะกร้า ทำตะกร้าที่บ้านตนเองทำเสร็จเอามารวมกลุ่มกันขาย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นกลุ่มผู้สูงอายุยังคงยึดการสานตะกร้าเป็นอาชีพเสริมขายให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน และวางขายตาม

ร้านค้าชุมชน เป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้กับครอบครัว การรวมกลุ่มผู้สูงอายุจัดกิจกรรมเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพิ่มประสิทธิภาพทักษะอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุและครอบครัว

๕.๓.๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการ

ผลการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.19$ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หัวข้อที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการโครงการอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรก คือ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรม และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.28$, S.D.=0.672) รองลงมา คือ มีความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.21$, S.D.=0.733) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.687) มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.683) โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับเห็นควรสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.668) โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.16$, S.D.=0.649) มีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.09$, S.D.=0.778)

๕.๔ ข้อเสนอแนะจากการติดตามและประเมินผล

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผลจากการติดตามและประเมินผลโครงการกลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป ยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ เอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมตามความสนใจหรือความถนัดของผู้สูงอายุ และคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับด้วย เพราะจะส่งผลต่อระดับความสามารถในการที่จะเรียนรู้และประสบความสำเร็จในอาชีพที่ผู้สูงอายุพึงพอใจ สร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้สูงอายุ ที่จะต้องมีระบบการจัดการที่เชื่อมโยงกันกับการสร้างอาชีพอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ให้การสนับสนุนส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุโดยมีมาตรการปฏิบัติพื้นฐานที่สอดคล้องและเอื้อให้เกิดระบบการดำเนินงานที่ดี

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการในครั้งต่อไป

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการผ่านมาสัก ๑ - ๒ ปี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในหลายๆ ด้าน เพื่อจะได้รับทราบปัญหา การวิเคราะห์ การวางแผนแนวทางแก้ปัญหา การปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานวางแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **คู่มือติดตามและประเมินผลการทำงานและแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**
- เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร การติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ๒๕๕๙
- กรมวิชาการ(ม.ป.ป. อ้างถึงใน อิศราพันธ์ชูชุกิ, ๒๕๔๘, หน้า ๕) : **ทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีพเสริม**
อาชีพเสริมอาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจ, จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร (ม.ป.พ.)๒๕๔๘
- กระทรวงมหาดไทย : **คู่มือการปฏิบัติงานการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**, ศูนย์ช่วยเหลือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. หน้า ๑๑๐
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. รายงานสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๑(มกราคม - มีนาคม) ฉบับที่ ๑.๑
- ชาย โพธิ์สีดา. ๒๕๕๐. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินตึง แอนด์ พับลิชชิง.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น : **ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น**
งบประมาณรายจ่ายประจำปี ๒๕๖๔-๒๕๖๕ กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ, ๒๕๖๔-๒๕๖๕
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น: **แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕)**
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, ๒๕๖๔
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น: **แผนดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๔ - ๒๕๖๕**
กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๖๐
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๖๑
- ข้อมูลเชิงวิชาการ http://digital_collect.lib.buu.ac.th
<http://www.ipecm.ac.th>

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม

การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
(หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕
ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอำเภอยุเมะ

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอำเภอเวียงใหญ่

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอำเภอนบพ

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอำเภอน้ำพอง

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอำเภอดอกพะอี่ไทย

แบบสอบถามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ☒ ลงในแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นต่างๆ ได้โดยอิสระตามความคิดเห็นของท่าน

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อำเภอ ☐ อำเภอชุมแพ ☐ อำเภอชนบท ☐ อำเภอเวียงใหญ่
☐ อำเภอน้ำพอง ☐ อำเภอโคกโพธิ์ไชย
๒. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
๓. อายุ ☐ อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี ☐ ๓๑ - ๔๐ ปี ☐ ๔๑ - ๕๐ ปี
☐ ๕๑ - ๖๐ ปี ☐ ๖๑ ปี ขึ้นไป
๔. สถานภาพ ☐ ประชาชนทั่วไป ☐ ประชาคมหมู่บ้าน ☐ ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน
☐ นักการเมืองท้องถิ่น ☐ เจ้าหน้าที่/พนักงานของรัฐ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....
๕. ระดับการศึกษาสูงสุด ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมต้นหรือเทียบเท่า ☐ มัธยมปลาย/ปวช.หรือเทียบเท่า
☐ ปวส./อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ อื่นๆ
๖. อาชีพหลัก ☐ เกษตรกรรม ☐ รับจ้างทั่วไป ☐ นักเรียนนักศึกษา ☐ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/เอกชน
☐ องค์กรมหาชน/รัฐวิสาหกิจ ☐ รับราชการ ☐ อื่น ๆ
๗. ปัจจุบันท่านยังดำเนินการต่อเนื่องหรือไม่ ☐ ไม่ดำเนินการ ☐ ดำเนินการ
๘. รายได้ต่อเดือน ☐ ไม่ขายทำไว้ใช้ ☐ ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท ☐ ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท
☐ ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท ☐ ๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท ☐ ๕,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

ส่วนที่ ๒ ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานของโครงการ

ลำดับที่	ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	มีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่นมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด					
๒	การพัฒนาคนในชุมชนและสังคมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม นำความรู้สู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ อย่างยั่งยืน มากน้อยเพียงใด					
๓	โครงการนี้ช่วยเสริมสร้างความรู้และอาชีพให้กับผู้สูงอายุนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ มากน้อยเพียงใด					
๔	การจัดกิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงไว้อย่างยั่งยืน มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด					

/(มีต่อด้านหลัง)...

ลำดับที่	ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๕	การส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุให้มีทักษะในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมทุกช่วงวัย มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด					
๖	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของคนทุกระดับในชุมชน และสังคม เพื่อการพัฒนาคุณภาพของตนเอง ส่งการพัฒนาสังคม ประเทศชาติ มากน้อยเพียงใด					
๗	การส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคมที่ดี อันมีผลมาจากคนในชุมชน สังคม ทุกระดับ ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด					
๘	โครงการนี้ช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนในการทำกิจกรรมสร้างรายได้เหมาะสมกับวัย มากน้อยเพียงใด					
๙	การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีรายได้ให้กับผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด					
๑๐	โครงการนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนที่สนใจ มากน้อยเพียงใด					
๑๑	โครงการ/กิจกรรม ที่ดำเนินไปมีความเหมาะสมต่อเนื่อง มากน้อยเพียงใด					

ส่วนที่ ๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการโครงการ

ลำดับที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรม และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน					
๒	มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมรับรู้ข่าวสารของโครงการ/กิจกรรม					
๓	มีการรายงานและนำผลจากการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ/กิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น					
๔	มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินโครงการ/กิจกรรม					
๕	มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม					
๖	โครงการนี้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับเห็นควรสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง					
๗	โครงการนี้ตรงกับความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว					

๔.ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล สำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โทร. ๐ ๔๓๒๓ ๖๗๙๓

**การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพผู้สูงอายุในเขตพื้นที่
จังหวัดขอนแก่น (หลังดำเนินการ) ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๕**

คณะที่ปรึกษา

๑. ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๒. นายสิทธิกุล ภูคำวงศ์	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๓. นายธาดา พรหมสาขา ณ สกลนคร	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๔. นายประสิทธิ์ ทองแท้ไทย	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๕. ว่าที่ร้อยเอก พงเจตน์ พรภุณา	ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๖. นายนพกุล ปัญญาแก้ว	รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๗. นางอาชีวะห์ ว่องไว	รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

๑. นายวิบูลย์ เรืองประเสริฐกุล	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	ประธานกรรมการ
๒. นายวิศรุต ปู่เพ็ง	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	กรรมการ
๓. นายณณทัตพัชรี กันตวธีระณัต	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	กรรมการ
๔. นางจิตติรัตน์ อัครสุริย์	ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น	กรรมการ
๕. นายประไพ ชาญจระเข้	ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น	กรรมการ
๖. ท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น	หัวหน้าส่วนราชการ	กรรมการ
๗. โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดขอนแก่น	หัวหน้าส่วนราชการ	กรรมการ
๘. นางอาชีวะห์ ว่องไว	รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	กรรมการ
๙. นายประยุทธ์ ชาญนวงศ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
๑๐. ดร.มงคล อติอนูวรรตน์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
๑๑. นายเพชร มุลป้อม	ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ	กรรมการและเลขานุการ

คณะทำงาน

๑. นางสาวสุมาลี งามสิทธิ์	หัวหน้าฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผล	คณะทำงาน
๒. นางนวลมณี เหล่ากุนทา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการ	คณะทำงาน
๓. นางสาวกานตพภา ศรีภิรมย์	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ ชำนาญการ	คณะทำงาน
๔. นางสาวสุกฤตา หาญศรี	เจ้าพนักงานธุรการ ชำนาญงาน	คณะทำงาน
๕. นางรุ่งฤทัย ดำรงชัย	ผู้ช่วยนักวิชาการคอมพิวเตอร์	คณะทำงาน
๕. นางกรกนก คำหนูไทย	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ	คณะทำงาน
๖. นางสาวศิริวรรณ ตาหมื่น	พนักงานจ้างเหมาบริการ	คณะทำงาน
๗. นางสาวภัสสร ประชุมพันธ์	พนักงานจ้างเหมาบริการ	คณะทำงาน

